

Vánoční apokalypsa

Že jste si mysleli, že budu psát o každoročním předvánočním běsnění a jakýže to bylo, když jsem byl malej? Když jsem byl malej (a i když jsem velkej), vždycky bylo velké těšení na dárečky, nejdříve na ty, které dostanu, a pak na ty, které dám. A vždycky nejlepším dárkem byla pro mě knížka, což platí i dnes, ačkoli se pro nové přírůstky v knihovnách, rozestraných po celém bytě, už těžko hledá místo. Tak tedy, tohle povídání nebude o shonu, ale o klidném posezení u příležitosti přivítání („křtu“) knížky zvané Na konci apokalypsy.

Kdo zná Ivana Adamoviče, tak ten ví, že tento novinář a publicista, literární kritik a teoretik, spisovatel a překladatel (hlavně) science fiction, ověnčený tuctem cen Akademie Science fiction, je také velice pilný editor, v jehož péči vychází Kronika české SF. Její první díl, antologie Vládcové vesmíru (2010), mapuje někdy spíše fantaskní než „vědeckou“ povídkovou tvorbu od 19. století až do roku 1948. Od Svatopluka Čecha, přes Jana Neruda, Eduarda Basse a Karla Čapka až po J. M. Trosku a Jana Weisse. Jsou zde uvedeni autoři, od kterých bych tenž žánr nečekal (František Langer), i ti, o kterých jsem zatím neslyšel (Karel K. Kukla). Je však faktem, že umělecké podhoubí, ze kterého vzešel výtvarný styl dada či architektura konstruktivismu, bylo jak fantastické, tak předjímalo budoucnost. A v době první republiky se prostě skoro každý spisovatel někdy zaobíral možnou budoucností, ať už utopickou či dystopickou.

Roku 2011 vyšel druhý díl Kroniky, nazvaný Puls nekonečna. Nemůže zde chybět jásavý tón budovatelů socialismu, ale

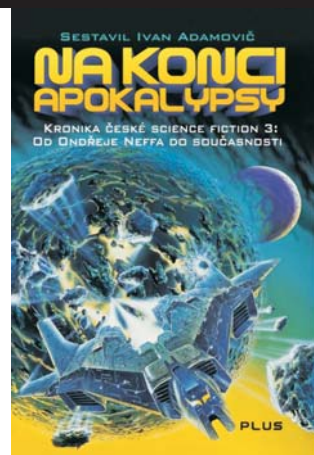
překvapivě brzy se tu objevují varovná upozornění. Vlastně ani ne tak „překvapivě“, když antologie začíná mikropovídou Ivana Klímy. Titul dala knížce povídka Vladimíra Babuly. Znovu se objevuje klasik Jan Weiss i známá jména žánru jako Ivan Foustka, Zdeněk M. Veselý či Václav Kajdoš. Nechybí Ludvík Souček či Ivo Štuka. A samozřejmě Josef Nesvadba. Lépe řečeno jejich (většinou) méně známé povídky. Adamovič opět vydoloval perly téměř (Vojtěch Vacke) či úplně (Ivan Vlk) neznámých autorů či (pro mě) autorů nečekaných (František Pilař). Tato kniha končí obdobím 70. let a povídkou ze sbírky Jaroslava Veise a (v té době již zakázaného autora) Alexandra Kramera. A podvědomě tak kopíruje oblouk prvního dílu – od přesvědčivého optimismu k tušené apokalypse. Apokalypsu samotnou zachycuje Josef Koenigsmark, zatímco postapokalypsu Jiří Sýkora.

A tak zřejmě nezbylo než třetí, závěrečný díl nazvat Na konci apokalypsy (dle povídky Miroslava Žambocha). A to je ona v úvodu zmiňovaná knížka, vlastně kniha (skoro 600 stran!), která zachycuje vývoj od perestrojového chcipání reálného socialismu až po současný reálný kapitalismus. Shodou okolností je ten reálný kapitalismus (a jeho současný „zábavný průmysl“) dost dobře popsán v už úvodní stylotvorné povídce Ondřeje Neffa Největší vodvaz v dějinách svangu (1985). A Jan Hlavíčka (ještě v polosamizdatovém fandomovém tisku) Panelfixn (1990) predikuje současnou „retrománii“, ve které budou Češi z dystopické budoucnosti emigrovat do tehdy současného panelového ráje...

pokračování na str. 8

OBSAH

Vánoční apokalypsa	1	Král triviální fantasy je zpátky	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Ondřej Neff: Pán vzduchu	21
Hvězdný bulvár	3	Nakladatelství Host	22
Za paní Ludmilou Freiovou	9	Civilizační šok ²	23
Poslední píseň sfingy	9	Příliš dlouhá swingers party	26
House call	10	Časem s vědou – listopad	27
Zuzana Hloušková: Noční mýry polské fantastiky	11	Dobrodružství mořských vlků	27
25 za 25	12	Co dokáže vidění	28
Tohle není Santa, ani Ježíšek	12	Časem s vědou – prosinec	29
Budou se naši potomci znovu učit počítat na prstech?	13	Jak šidit rozum	30
Zažijte výlet na planetu Solaris	13	DOGMA	31
	14	Vyhlášení výsledků soutěže O nejlepší fantasy 2014	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vánočně mediální působení nemá daleko k dělostřelecké přípravě před frontálním útokem, tomu nedokážeme konkurovat, uděláme tedy opět z nouze ctnost a lišácky počkáme, až se z toho všeho budete v lednu vzpamatovávat a Interkom přiložíte jako hojivý balzám na ztřápené čivy. Možná vám pak přijdou vhod i naše doporučení na knihy, které se nějakým omylem neobjevily pod vašim stromečkem.

Jakub Houdek objevil ve sborníku *Vánoční album* z roku 1883 báseň Jaroslava Vrchlického, ve flammarionském duchu spojuje narození Syna božího, hvězdy, Vesmír a Vánoce, jistě by se líbila i Ludmile Freiové, na jejíž počest básně vydáváme.

V prosinci pobýval v Praze několik dní Michel Faber, autor románů *Pod kůží*, *Evangelium ohně* a hlavně *Kvítu karminového a bílého*. Požádal jsem několik fanoušků, kteří se s ním měli možnost sejit, o zaznamenání jejich dojmů, zatím nám svůj text poslal jen Richard Podaný. Najdete jej na straně 10, pozor, předposlední odstavec by mohl být považován za spoiler.

Z robotárny se na chvíli vymanil Filip Gotfrid a napsal ještě jedno Dogma. Martin Gilar se s námi v Civilizačním šoku podělí o postřehy z vojančení v USA. Časem s vědou a Třeštění letitého popularizátora opět dostanete hned dvakrát, čas letí a Franta Houdek píše rychleji, než stíhám vydávat Interkom. Předvánoční čas je nejlepší okamžik k připomenutí Múry noční předvánoční od Tima Burtona, vizte stranu 13, a Richard Klíčník nás informuje o návratu krále fantasy, to jest dalším Sapkowském.

Předplatné IK a jak jej poslat na to jediné a správné místo

Již druhý rok činí předplatné 300 Kč a stejnou dobu lze zaplatit přes konto u Fio banky, které má tu velkou výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z České republiky použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze Slovenské republiky **2700397108/8330** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod).

Na toto konto tedy, pokud jste tak již neučinili jinak, pošlete tři sta korun (čísly 300 Kč, respektive 12 euro, nebo podle momentálního kurzu), nebo můžete předplatné poslat složenkou na mé jméno a adresu redakce (je v tiráži :-).

Podívejte se pozorně na svou adresu na obálce tohoto IK; najdete-li tam za svým jménem ? či !, pak vězte, že další IK nedostanete, pokud nezaplatíte 300 nebo 600 Kč.

Pokud jste nebyli na Podzimní poradě SFK, můžete poslat i roční klubový příspěvek 450 Kč, já to nějak zadministruji.

Posíláte-li předplatné na konto, ale přes Českou poštu, upozorněte na to i mailem, mnohdy je identifikace plátce prakticky nemožná.

Zdeněk Rampas

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 12/2014 (295)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
Česká republika

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčník a Michaela

Autoři tohoto čísla:

Egon Čierny, Ivo Fencel,
Filip Gotfrid, Martin Gilar,
František Houdek, Richard Klíčník,
Jan Kovanec, Pavel Mandys,
Julie Nováková, František Novotný,
Richard Podaný, Martin Šust,
Pepa Vašát, Jaroslav Vrchlický,
Zdeněk Rampas

Sponzoři tohoto čísla

Jan Haberle
Daniela Kovářová
Jiří Doležal
Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 22. 12. 2014

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Myslíte, že i dnešní studenti by vyšli do ulic, pokud by cítili, že svoboda je ohrožena?

Já o tom vůbec nepochybuji; součástí toho, že je člověk mladý, je právě jistá neschopnost domýšlet důsledky svých činů, která je nezbytným předpokladem hrdinství.

Martin Klíma o hrdinství

Kahuda sice umí brilantně psát, ale jeho knihy se vlastně nedají číst. **Aleš Merenus o románu Vitr, tma, přítomnost**

I politici dělají správná rozhodnutí, ale teprve potom, co vyčerpají všechny ostatní možnosti. **Petr Robejšek**

Nechceš-li, aby ti lhali, neptej se.

Miloš Ondrák

Zen-buddhisté pochodovali Prahou. Každý jinudy. **Twitter**

◆ ◆ ◆

● **10. listopadu** si dávám kolečko po poutních místech fandomu, nejdříve zajdu do Literární agentury Kristin Olsonové a pak do Tritonu pro recenzní výtisky. Večer mě Kryštof Kudláč upozorní na rozhlasový pořad **Slovo o literatuře** – Historky nejen z časů páry (původně vysílaný téhož dne v 17:00). Pavel Janáček debatuje se svými hosty K. Kudláčem a B. Hokrem o nových antologiích české fantastiky. Moc si z toho již nepamatuji, mluvilo se hlavně o Klenotech české fantasy (Společenstvo Pevnosti a Excelsior, Gentlemani! přišly celkem a asi i zaslouženě zkrátka), pobavil mě Boris „fantazy“ Hokr, když argumentoval asi takhle: fantasy je na vzestupu, protože se jí vydává hodně a píše ji spousta autorů, kdežto SF upadá a její úspěchy jako Mycelium, Spěšný vlak Ch24.12 či Valhala jsou jen izolované solitéry. Nevšiml jsem si, že by proti výše jmenovaným dokázal postavit významem podobná díla, ale na tom celkem nezáleží, vyčkejme deset let, co se z té současné záplavy dočká reedice nebo dokonce zůstane ve čtenářském povědomí.

● **11. listopadu** ráno posílám do tisku Interkom, aby stačil čtenářům připomenout blížící se Minicon, následkem chvatu v něm zůstalo pár překlepů a typografických nedostatků, na webu již opraveno podle hesla raději pozdě než nikdy.

● **12. listopadu** se mi ozval Pavel Weigel, svolává na Fénixcon schůzi SAF, tak jsem se připojil s tím, že můžeme probrat i českou sekci World SF.

● **13. listopadu** navštěvuji Argo, tedy Ri-

charda Klíčníka a pak s recenzními výtisky pilím Ke Kruhu, kde již posedává Franta Novotný, Vlád'a Němec a dorazil i Pavel Weigel.

● **14. listopadu** na sídlišti kousek od nás nechávají auto Jolana a Honza Tiší, letí navštívit Keplíka do Bruselie.

Večer navštívím ŠtrůdlCon mladých scifistů (když píšu mladých, tak myslím třicátníků). Když to lidem vydrží od tohoto věku, stojí za to s nimi počítat i dál.

● **15. listopadu** jsem se v rámci blbnutí před Velkým listopadem podíval na ČT: po prezidentském blábolení zaslechnu v TV Jiřinu Šiklovou, rozvažuje o (pasivních a poddajných) princeznách z českých pohádek, které se stávají (špatnými) vzory dnešních děvčátek. Pak jsem si přečetl pár článků o tom, jak se kvůli košili podařilo psychicky zlomit vědce, který zvládl přistání na kometě. Feministky na sebe můžou být hrdé. Ale o Jiřině Šiklové jsem nabyl dojmu, že trochu zaspala dobu a bojuje v nějaké minulé či předminulé válce. Vždyť téhož dne čtu, že Anglikánská církev umožní ženám stát se biskupkami. Pochybují, že církevní otcové jsou tak hloupí, aby si mysleli, že tím pro církev získají více žen, než kolik jich dostane onen úřad, nejspíše jen podléhají nátlaku světanápravců z rodu Jiřiny Š., co na tom, že tak jen urychlují konec své organizace.

● **17. listopadu** na Youtube vidím Martina Klímu vedle Sobotky, an odpovídají na otázky studentů Právnické fakulty (viz třeba Odposlechnuto). V sále jsem zahlédl i Jardu Veise. Sobotka mluvil daleko otevřeněji, než je u něho zvykem. Kupodivu nebo právě proto, že tohle v TV nebylo; ve stejné době tam Klaus se Zemanem veřejnoprávně a senilně plácali o kapitalismu. Několikrát jsem se chtěl Martina zeptat, kvůli čemu ho přese mne asi před měsícem sháněla Jana Strunecká z Úřadu vlády (kabinetu pana premiéra:), tak teď už je to jasné.

● **22. listopadu** vyrážím na Minicon v režii KJV a Richarda Klíčníka. Členové klubu jako Honza Kantůrek, Leonid Křížek, Lukáš Doubrava vedle čestných členů jako Ondřej Neff (přišel se dvěma vnučkami Dominikou a Sárrou), Leonard Medek nebo Františka Vrbenská zajistili program a nakladatelství Argo prostory. Pořadatelské služby a moderování se na výbornou zhostil Richard Klíčník.

Vedle toho ve velkém předsálí byla příležitost se vidět a popovídat si s hosty Miniconu, Ivanem Adamovičem (přivedl i své ratolesti Medarda a Leoše), Lucií Lukačovičovou (přišla asi hlavně na polední vyhlásování Žoldnéřů fantasie) a spoustou obvyklých podezřelých; napadá mě zejména Filip Gorfrid s Bí a Hanou, Martin Corn (ještě nesmí řídit, ale už má velkou šanci na přežití) s chotí, Robert Rameš, Edita Bromová dorazila s Berenikou... Minicon poskytl prostor i pro probírání profesních věcí, čehož využili Richard Podaný a Martin Šust.

Vzhledem k tomu, že po rekonstrukci se do kinosálu NTM vejde méně diváků, muzeum se ukázalo jako ideální pro pořádání malé až intimní akce, na niž se Minicon změnil.

Okolo šesté jsme přerušili program a vydali se podvečerní Prahou na večírek k Vilmě a Martinovi. Mimořádně jsme dorazili mezi posledními, výjimečný termín přilákal či umožnil přijet méně častým hostům, jako byly Andrea Patrasová a Balaena se svými Davidy, Julie Nováková nebo Viktor Janiš, celkem nás bylo cca 24.

Zeptal jsem se Martina, jestli byl na právnické fakultě čas i na nějaké povídání, a dověděl jsem se, že B. Sobotka si docela živě vzpomínal na návštěvu Prahy v roce 1989, kdy po nějaké akci v NTM byl u nás v SF muzeu, když jsme ještě bydleli u obory Hvězda, a pak se vracel do centra s Martinem, který mluvil o připravované studentské manifestaci.

Že pan premiér na své účinkování ve fandomu úplně nezapomněl, mi ostatně před půl rokem říkal i Jarda Olša, jr., který s ním na tohle téma hovořil při příležitosti podpisu nějakého velkého korejsko-českého kontraktu.

● **24. listopadu** U Kruhu mám schůzku s lidmi okolo CorelPodpora.cz, potkávám tam i Žiru a Vlád'u Němce, připomínám Žiře její dluhy fandomu i mně a ta slibuje nápravu, samozřejmě se mi už nezvala.

● **25. listopadu** slaví Eva Hauserová šedesátiny a přitom distribuuje podporovatelům svou novou knihu *Noc v mejdlovarně*. Po letech jsem zase potkal Eviny syny (s jejich přítelkyněmi), dorazila i řada podporovatelů knihy na Startovači jako Jolana Tichá, Jarka Pavlíková, Vilma a Martin Klímovi, Wanda Dobrovská a účastnice Evina workshopu dámy Beránková, Beranová a Irina Kolaříková. Zábava byla výborná, pak k nám ale pronikl kouř z cigaret a Cyrilovi a ostatním tam již nebylo tak skvěle, tak jsme začali odnášet dary na chodník a Eva volat taxík :-)

● **26. listopadu** schůze KJV, František Novotný referuje o výpravě na Balt, sešli jsme se v horním salónku MATu, ale i přes větší návštěvnost (dorazil Peťo Pavelko, Egon Čierny, Leonid Křížek, Robert Rameš, Jarka Pavlíková) jsme se vešli.

● **28. listopadu** se se Zdeňkem Pobudou domlouvám, že vyrazím na křest nového Kotlety, ale nakonec z toho sešlo.

● **29. listopadu** začíná tradiční Vánoční výstava v podzemí Betlémské kaple, tentokrát tematicky zaměřená na zvony, viz www.vanocnivystava.cz A náš občasný spolupracovník Ivo Fencel získal Cenu Bohumila Polana 2014 za knihu Domek pana Stilburyho.

● **30. listopadu** cyklus Pavla Kosatíka *České století* dospěl dílem *Poslední hurá* do roku 1989, který si již mnozí z nás pamatují. Mám za to, že celkem vystihl atmosféru dní, kdy se ne-

Pavel Kosatík (kresba Pavla Reisenauera / Respekt)

představitelné stalo skutkem, tedy spíš faktem, a hlavně jak malou představivost jsme tehdy všichni měli.

● **1. prosince** z RUR odcházíme za mírného poprchávání, které do rána zmrzlo tak, že velká část republiky byla bez elektřiny a dopravy.

● **2. prosince** ani námraza a nejezdící tramvaje nám nemohou překazit návštěvu Michela Fabera na Vydrovce. Viktor sezval spolu s Mistrem a hostiteli celkem dvacet lidí, ale nakonec se nás sešlo asi o čtyři méně, Marek Turňa (alias „pan Kniha Zlín“) nezvládl stejně jako někteří Pražáci ledovku, takže nakonec vedle Mistra dorazili zejména Aňa Urbanová, Honza Vaněk s Líbou, Šárka Nováková a Marek Jančík, Radovan Zítka (Razítka, jak mu říkala KK), Lucie Mikolajková, Vanda, Richard Klíčník, Lada Hazaiová a Kateřina Kadlecová.

Já se svou jazykovou nedostatečností jsem se staral o dům a ostatní hosty neznající české účastníky, takže jsem byl svědkem mnoha seznamovacích rozhovorů, jeden ukázkový následuje:

K.: Vy jste ten Jan Vaněk jr.?

J.: A vy ta Kateřina Kadlecová?

K.: Já se vždycky třesu, co o mně napíšete...

J.: Ale vždyť jsem se o vás naposledy vyjádřil takřka pochybně...

K.: Nepřipadlo mi to tak...

J.: Možná jsem to nenapsal, ale určitě jsem si to myslel.

Protože Michelův přesun organizoval Viktor, dorazili na

Vydovku asi s hodinovým zpožděním. Díky Vandě, která se hlavního hosta ujala, ale brzy zapadl do běžného večírkového cvrkotu a doufám, že si vedle bolavé ruky po nekonečném počtu podepsaných Kvítků odvezl jen nejlepší dojem.

● **3. listopadu** Michel Faber u doma u RIPových, viz příspěvek na straně 10, a pak podpisovka v kavárně knihkupectví Academia.

● **4. prosince** vyrazíme na Vánoční večírek Kristin Olsonové, krom pár lidí z Arga, hlavně Richarda Klíčnicka, který přinesl *Lepkové příšery* Johna Kenna Mortensena, tam ale byla převážně komunita pražských Američanů, takže jsme se celkem brzy vypařili.

Fénixcon

● **5.-6. prosince** jedu s Jirkou Doležalem a jeho paní Jarkou na Fénixcon s tématem Restartu. Něco na mě lezlo, tak jsem uvítal, že si mě vyzvedli před naším domem. Na dálnici jsme si užili asi hodinovou kolonu, takže jsme dojeli okolo druhého, kdy už jsme měli připravené pokoje. Toho jsem využil a dal si terapeutického šlofika. Jen co jsem se probral a dal trochu do pořádku, zavolala mi Jana Novotná, že jsou s Věrou Ševčíkovou ve Slovanu, aby si předplatily Interkom.

Pak jsem po slavnostním zahájení zašel na přednášku Jana Šimůnka Restart z hlediska medicínského. Zaujal mě hlavně restart mozku, pokud třeba běžná anestézie může vést k několikaletému snížení IQ nebo po jiných zákrocích přijdeme o část paměti, co vlastně tvoří naši identitu, jsme po podobných příhodách stále tytéž osoby?

V salónku s knižními stánky jsem se seznámil s lidmi z nakladatelství Marenčin a autorem knihy *Projekt Zenta* Martinem Jurikem. Upozornil jsem jej na zvláštní podobnost s prvním dílem Valhaly Franty Novotného, také končí slovníčkem a na stroji psaném memorandem vysokého policejního důstojníka... Později, když jsem potkal Františka Novotného, také jsem jej na stánek a knihu upozornil a Franta pak s autorem strávil kus večera.

Já se někdy v tu dobu účastnil schůze Československého fandomu na téma pořádání Parconu v příštích letech. O rok

2015 se přihlásil Fénixcon, rok 2016 slíbil obhospodařit v podobě jednodenního conu s doprovodnými programy Míla Linc v prostorách Městské knihovny Praha a o rok 2017 pořadatelka jedné linie Pardubického Gameconu Kristýna Obrdlíková. Pak se ještě probíraly kandidatury na Ceny Eurofandomu, ale protože tam příští rok nebudeme mít žádné delegáty, šlo jen o připomenutí našich trvalých kandidátů a o kategorii Encouragement.

Ráno jsem trávil terapeutickým dospíváním a pak šel na předpolední přednášku Františka Novotného, najdete ji na straně 14.

Pak jsem poobědval s brněnským literárním vědcem Ondřejem Ševčíkem a byl čas se připravit na můj „pořad“ Akademie zítra. V předstihu jsem členy Akademie SFFH obeslal pozvánkou, ale účast byla žalostná a výsledky Porady jen o trochu lepší. Více na straně 32.

O hodinu později svolal Pavel Weigel schůzi Syndikátu autorů fantastiky, ke kterému jsem přidružil i jednání o České sekci World SF, protože problémy a v podstatě i členstvo mají obě organizace stejné. Pavel se mi zmínil o útoci, které proti Obci spisovatelů vedou aktivisté nově vzniklé Asociace, tu Viktor Janiš popsal v Reflexu jako autorské odbory, chtěli by pro sebe získat procento z obrátu nakladatelství a říkají tomu návrat spisovatelů do veřejného prostoru. Jak jde o finance, tak jim nejspíš nedochází, jak jejich nevybíravé útoky mohou mrzet lidi, kteří Obci věnovali roky práce a mnohdy i hodně peněz.

Ani jsem se nedostal na každoroční vyhlašování spousty cen, na tombolu jsem naštěstí mohl poslat potomka, a tak byla chvíle času na popovídání s Mirkem Dvořákem a Drahou. Ještě si pamatuji Alting, na kterém potkávám spoustu lidí, kteří stejně jako já před dvěma hodinami říkali, že už jdou také spát, a pak jsem odpadl :-)

● **7. prosince** mě Jirka dovezl zase až domů, takže mi zbylo trochu sil k návštěvě holešovického „miniveletrhu“ Knihex, šel jsem tam hlavně na pozvání Evy Hauserové, její tvůrčí dílna

Katarína Soyka a Lenona Štiblaríková doplňují zásobu Mycelia

tam prezentovala svou tvorbu, cestou k pódiu jsem ale narazil na stánek OneHotBook a zakecal se s Šárkou Novákovou a Martinem Pilařem, takže jsem stihl jen dámy Beranovou, Beránkovou a tuším ještě Iřinu Kolaříkovou.

Na korejský film *Snowpiercer* v Lucerně jsem již neměl sílu, ale zato jsem stihl České století: Ať si jdou (1992).

● **8. prosince** v Malešickém mikropivovaru uspořádala Vilma křest Mycelia IV, který se směle mohl nazvat velké bloudění. Já si dal sraz s Honzou Poláčkem na Skalce a správně jsme vystoupili na Sídlišti Malešice a pokračovali na konec Limuzské, ale tam jsme špatně zahnuli (na první pokus doleva, na druhý doprava), místo abychom v daném směru ještě pár metrů pokračovali po Pobořské. Zabloudit se podařilo i kmotrovi Procházkoví a Bidlo dokonce skončil v úplně jiné restauraci, kde rezignovaně čekal, až se začnou scházet ostatní.

Nakonec se nás sešlo asi šedesát, Myslím, že to byl zatím nejnavštěvenější myceliální křest. Vilma přivezla i svou domácí zásobu předchozích dílů, ale i tak to podcenila a domů už jela dost nalahko. Uršula u stolku prodávala placky s myceliálními hláškami a také měla dost co dělat.

● **10. prosince** uspořádal Ivan Adamovič křest posledního dílu Kronik české sci-fi nazvaného „Na konci apokalypsy“. Sešlo se nás prakticky večírkové jádro: Ivan, Jarda Veis, Ondřej Neff, Vilma, Jan Vaněk jr., Jana Rečková, Honza Kovanec, Jirka Pavlovský, Franta Novotný, Honza Hlavička a Martin Zhouf... Všichni se ale dost brzy rozutekli, tak jsme s Ivanem nakonec zůstali jen já, Vilma a Honzové Hlavička a Vaněk a při té příležitosti nás napadlo, že by bylo pěkné zase uspořádat SSSR a to v Malešickém mikropivovaru, jen musíme zjistit, jak je to tam s jídlem... (Více Honza Kovanec na str. 1)

● **11. prosince** U Kruhu potkávám Vlád'u Němce a Jiřinu Vorlovou, od které nafasuju CKČ v papírové formě, a vydávám se na Falteiskova „Slova mají křídla“. Zde potkávám Eviny žačky Be-

ránkovou a Beranovou a Miloše Uličného. Na programu bylo autorské čtení Jany Červenkové z jejího nového románu „Zavři oči, otevři pusu“. Autorka si po osmašedesátém roce místo role učitelky užila i velmi prozaické povolání prodavačky či vrátné a až po roce 1989 se stala redaktorkou Literárních novin. V psychologických novelách a románech líčí vztahy narážející na společenské konvence a politické bariéry. Rudolf Křesťan, fejetonový guru, který nemohl na minulém večeru vystoupit kvůli chřipce, četl ze své poslední knihy „Proč nemám pistolí“, kam za dozoru své ženy Magdy, jež knihu ilustrovala, zařadil rovnou stovku vtipných, hloubavých a jazykově vynalézavých fejetonů. A na závěr přečetla poněkud šokující povídku Iva Pekárková, bývalá newyorská taxikářka, která nyní žije a taxikáří v Londýně a kterou doprovázel její o dvanáct let mladší nigerijský přítel Kenneth Osieme Odozi. Na saxofon nás večerem provázela Terka Novotná. Na závěr večera proběhl znalostní kvíz o knihy přítomných a nepřítomných autorů, který jsem nemilosrdně vybrakoval. Ono je výhodou být ve společnosti jediným, kdo ví, jakému žánru se převážně věnuje Petra Neomilnerová...

Stylově oblečená Vilma křtí Mycelium 4

● **14. prosince** probíráme s Frantou Novotným Projekt Zenta, já na rozdíl od něho měl asi příliš velká očekávání, je to určitě jedna z nejlepších slovenských věcí, ale není dokonalá, ani se mi nezdá, že by se autor snažil nějak se překonat, honí příliš mnoho zajců najednou a většina jich nakonec uteče. A to, co nabízí

místo kořisti, asi není právě to, co od závěru dějového románu očekávám. Problém byl asi i v tom, že se zdálo, že kniha musí vyjít v roce 2014, za pár let bude autor vypsanější a ukázněnější, ale je otázne, zda bude mít ještě k dispozici tak velké téma.

● **15. prosince** v RUR po Filipovi posílám Bí dlouhé povídky z CKČ a slibuji zařídit elektronickou verzi Janě Labíkové. Dorazili ještě Honza Macháček a Bidlo, Filip byl trochu nastydlý, takže jsme to zabalili v půl a zavřeli zpozdlému Honzovi Vaňkovi před nosem.

Já se pak vydávám za Honzou Hýskem, vydal právě Bibliografii neautorizovaných tiskovin s ilustracemi Josefa Váchala *Stopy ducha*.

● **16. listopadu** zaskočím do Slovenského domu v Soukenické ulici na křest knihy Trojhlas. Už tam byl Honza Kovanic a fotil, pak ještě dorazil Pavel Weigel a básník Jaroslav Holoubek. Gustáv Murín vyprávěl o tom, jak kniha rozhovorů s Milanem Lasicou, Stanislavem Štepkou a Jiřím Suchým vznikala skoro dvacet let, protože zvláště poslední jmenovaný je tak zaměstnaný ve svém divadle, že se to nedalo dřív stihnout.

● **17. prosince** spojuju cestu do Tritonu a pohřeb Marie Katolické, ženy Slávka Katolického, velkého sběratele a účastníka Parconů v letech osmdesátých, ze staré gardy jsem tam potkal Bohouše Žitka, tvářil se zmoudřele a dospěle, ale když jsem šel okolo jeho auta, zahlédl jsem banánovku plnou knih.

● **18. prosince** U Kruhu předvánočně, u prvního stolu za výčepem setkávám Daniela Storchu z Pevnosti, leč se slečnou, takže jej nepřilákám k nám do salónku vedle. Tam na mě již čekal Franta Novotný a později dorazili Jana Rečková, Honza Kovanic, Leonard Medek, Karel Kužel z Paměti národa, Veselí Houdci, Richard Šusta, Franta mu vyplatil žold za Baltickou výpravu, říká se tomu i u námořníků takhle? A pak jen na chvíli, psychicky se už připravoval na ranní návštěvu zubaře, Milan Fibiger, ten mi pro Jirku Doležala prodal jeden z posledních kusů své monografie.

● **19. prosince** pořádá Vilma Večírek předvánoční nevánoční, když jsme okolo šesté s Michaelou dorazili, nebyli jsme první, ale Vilma už měla dvě pomocnice v osobách na chvíli slaměných vdov, Věry a Sargo, jejichž manželé Vladan a Jára se ještě lopotili na předvánočních firemních večírcích. Vilma představila večírkovou konfiguraci, asi již jako přípravu na Silvestra, (ještě) více zpřístupnila zimní zahradu a osvobodila a zpřístupnila pohovku ve východním čele místnosti, aby zvýšila pohodlí jejich uživa-

telů, a vedle tradičních pochutin přímo v salónu trvale ohřívala excelentní zelnáčku.

Pak z Šestajovic dorazil Richard Podaný, donesl objednané Kvítky, tak jsme si připomenuli Faberovu návštěvu. Richard také v nedávných dnech přečetl Souostroví Gulag, tentokrát celé i s poznámkovým aparátem, přivedl jej k tomu přírodopisný film o Bělomořském kanálu, jehož stavba stála desetitisíce lidských životů, hospodářsky je celkem k ničemu a dnešní Rusové tam jezdí lodičkovat a asi jim na tom nepříjde nic divného... Richard donesl i knihu o dalších dobrodružstvích Calvina a Hobbese. Tak jsem v ní pro Sargo vyhledal pár pasáží o tom, co se doma děje, když je s dětmi jen hlídací slečna, leč její šťastná povaha jí nedovolila kazit si klímovský večírek podobnými pomyšlenými. Pak se ještě objevili Tiší Čermáci v plném počtu, Ba-laena, z dalekých Poříčan dorazila Bára Vlásková s dcerami Berenikou a Viktorií, odkudsi z Moravy se stihl vrátit Honza Vaněk jr., přijeli Milena a Viktor s dětmi, bohužel Dáša Heřtová uvázla v předvánočním dopravním běsnění a otočila to v polovině cesty... Jen hostitel Martin to nestihnul, dodělávají ve Warhorse alfa verzi své hry. Ale i tak se nás v domě již promořeném vánoční výzdobou sešlo asi jednadvacet, vzpomněli jsme si na Vandu, ta si užívala čtyřlístky, tedy horečky, nikoli oslavy, doufejme, že alespoň s příjemnými halucinacemi.

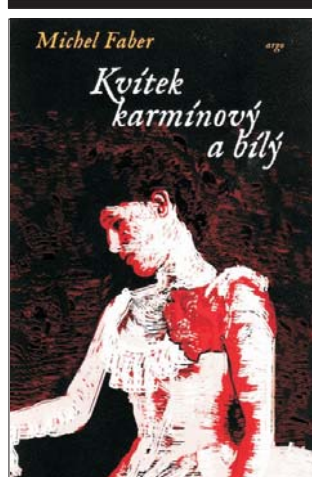
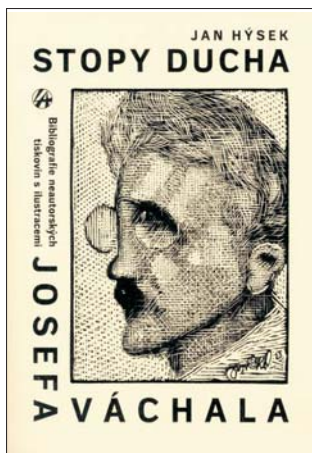
● **20. prosince** asi v souvislosti se změnami vysílacího schématu ČRo zaslechnu, že na Radiožurnálu končí Křesťanský týdeník, nahradí jej pořad Mezi nebem a zemí (nový magazín o víře a spiritualitě v souvislostech), že by už i tady vadilo slovo křesťanský?

Odpoledne vyrazím na tradiční Vánoční besídku u Tichých Čermáků, spočítal jsem si to tak na půl páté, kdy už bude mít Dáreček hotové chlebičky. Ale kupodivu, až na Pagiho už všichni dorazili a hodovali. Tedy Brožovi, Dáreček, Peťo Pavelko, Jolana, Honza a Dana. Přes předsevzetí o brzkém návratu jsem nakonec opět využil odvozu Peti Pavelka, který vezl Dárečka na předpůlnoční vlak na Slovensko.

● **22. prosince** jedu do Statenic navštívit Petra Svoreně a Dášu Heřtovou. Sešli jsme se ještě s Evou a Milanem Fibigerovými na večeři v restauraci Statenický mlýn, a přestože Eva byla trochu nachlazená, vydrželi jsme tam skoro do zavírací hodiny.

Zdeněk Rampas

fotografie Richard Kličník

dokončení ze strany 1

Zatímco se v prvním i druhém díle Kroniky zjevuje spisovatel Jan Weiss, tak tentokrát se ve druhém i třetím díle zjevuje Jaroslav Veis. A po klasických klasických nastupují jak klasici novější (viz seznam pod čarou), tak i jména nečekaná (drobnůstka Jáchyma Topola). Adamovič zde měl při výběru na jednu stranu situaci dosti ztíženou. Po roce 1989 se totiž roztrhl pytel. Či spíše pytly. A na druhou stranu zase ulehčenou: Z toho pytle fantaziijního začaly pršet hlavně povídky stylu fantasy, a pak také nastal i v oblasti SF jakýsi útlum povídek ve prospěch románů a romanet, novel a novelet či prostě příliš dlouhých povídek. Prakticky skončilo vydávání (jakýchkoli) povídek v novinách, kde mávaly ve víkendových přílohách nezapustitelné místo. Dnes mají noviny „víkendové“ přílohy každý den, ale žádná z nich povídku neobsahuje. Maximálně sloupek (Topolův příspěvek). Zato vznikly speci-

ny/ pekárny/ knihovny Josefa Nesvadby Mezi řádky na Štefánikově ulici č. 40, aby knihu přivítali do života. Skutečně nešlo

o křest, protože Modrý portugal nebyl vyplýván na obal knihy, anobrž byl zcela vypit účastníky tohoto přátelského setkání. A dorazili autoři František Novotný, Jan Hlavička, Jaroslav Veis, Jiří Pavlovský. Přišel i Ondřej Neff s Martinem Zhoufem, který je autorem obálky. Ženský hlas zastupovaly Jana Rečková (s novým účesem) a Vilma Klímová / Kadlečková (tentokrát výjimečně bez masky Ōseana). Nechyběli ani prezident československého fandomu Zdeněk Rampas a Jan Vaněk jr., kteří patří mezi ty, již pomáhali už při rozjezdu celé trilogie. A samozřejmě samotný editor Ivan Adamovič.

zované časopisy (Nemesis, Ikarie, XB-1, Pevnost). Editor přiznává, že už nemohl aspirovat na komplexnost a musel se uchýlit k subjektivitě. Více než o „výběr toho nejlepšího“ jde tedy o „průřez typických trendů povídkové tvorby“. To budiž útechou těm autorům, kteří se do této knihy nedostali, ať už se jedná o „solitéry na pomezí žánrů“ (např. Leonard Medek), „zkušené autory akčních příběhů“ (od Jaroslava Mosteckého po Vladimíra Šlechtu, u těch zejména kvůli nedostatku místa) či všem ostatním skvělým českým autorům SF povídkové tvorby.

Hezké je, že medailonky si tentokrát nemuseli psát autoři sami na sebe, odborně je v předmluvě ke každé povídce představil a zhodnotil samotný editor. Autoři zato dostali možnost vyjádřit se ke svému (někdy desítky let starému!) dílku ze svého současného pohledu, případně se za něj pochválit či omluvit...

Bylo 10. prosince 2014, když se někteří z tvůrců poslední zmiňovaného díla sešli poblíž Arbesova náměstí (Kuba promíne, ale jeho díla Newtonův mozek a Poslední dnové lidstva se do prvního dílu opravdu nevešla:) v komorním prostředí kavár-

Ten si pak později postěžoval (či se pochlubil?): „V pozvánce pro média jsem upozornil, že nebude žádné obcerstvení. Předpoklad se potvrdil: nepřišel nikdo.“ Tak přišel, tajně, v převleku za kamaráda a neprůřezového autora, totiž já. (I když novinářskou legitimaci, pokud vím, má i několik přítomných spisovatelů.) A přišel jsem trapně brzo, totiž přesně v avizovaných 16:30. Nicméně do pěti jsme už byli všichni rozesazeni u svých čajů, káv a drobných pečiv. A pak Modrých portugalů. Posezení pod regály s knížkami v předvánočněapokalyptické době, jež bylo prokládáno vzájemným podepisováním se do autorských výtisků a pokcem, bylo vskutku příjemné, osvěžující a přímo adventně pohodové.

Jenom mě zajímá, jaký název najde Ivan pro další svou kroniku, až se někdy kolem roku 2035 bude ohlížet po minulých dvaceti letech žánru science fiction. Tu současnou stihnete ještě koupit pod stromeček či chanukiji...

Jan Kovanic

Ivan Adamovič: Na konci apokalypsy, Plus, Praha, 2014, autoři: Ondřej Neff, Jan Hlavička, Jaroslav Veis, Nikolaj Terlecký, Pavel Kosatík, Jiří Olšanský, Jiří Walker Procházka, Josef Pecinovský, František Novotný, Štěpán Kopřiva, Miroslav Žamboch, Jáchym Topol, Jana Rečková, Jiří Pavlovský, Stanislav Ertl ml., Ivana Blahutová, Jiří Kratochvíl, Vilma Kadlečková, obálka Martin Zhouf, 592 str, 399 Kč

Za paní Ludmilou Freiovou

S paní Ludmilou Freiovou jsem se osobně znal, měl ji rád a vážil si jí. Byla velkou příznivkyní nás scifistů v Šumperku. Pravidelně přispívala do našeho fanzinu Makropulos překlady italských povídek. Fanzin č. 30 speciál byl celý věnovaný jen jí a pod hlavičkou Mloka jsme vydali i souhrn jejích statí Jazyk naší fantastiky (bál jsem se pak používat přechodníky). Osobně jsem se s paní Freiovou potkával na legendárních akcích ve Slaném, pak v Praze, na Parconech a i k nám zajížděla. Byli jsme rádi, že právě na Parconu v roce 1993 u nás v Šumperku obdržela prestižní cenu Mlok za zásluhy. Naposledy jsme u ní byli osobně při příležitosti jejích kulatých narozenin (na fotografii Ondráček, Konupčík, Vašát).

A pak, uprostřed její tvůrčí práce, přišel zlom. Začaly zdravotní problémy, které se úrazem ještě zhoršily. Vynutilo si to stálou hospitalizaci a poslední léta strávila v domově pod Řípem... V březnu 2016 jsme za ní s Conym chtěli zajet a popřát jí k 90tým narozeninám – třebaže by nás už nepoznávala.

Už se jich nedožila, odešla 12. října. Zprávu o jejím skonu jsme, bohužel, dostali pozdě, mrzí nás, že jsem se s ní nemohl rozloučit. V neděli, na schůzce klubu, jsme její památku uctili minutou ticha a brzy položíme kytičku na Olšanských hřbitovech. Ale my víme, že je tam někde nahoře, cestuje na lince Země – Kvara, povídá si se Silvestrem Stinem – a také sleduje, zda se naše čeština už zlepšila...

Za Šumperáky Pepa Mlok Vašát

Jaroslav Vrchlický: Poslední píseň sfingy

Noc překvapila bleskem cestující.
Před nimi polozasypaná čněla
sfinx ohromná. Do daleka poušť zela,
lev ob čas táhlým řevem volal lvici.

I zastavili. Hladové jich zvíře
si bodlák hledalo, jenž v poušti zkvětá.
Nad zemí spící táhla světů četa:
vzpjal Orion své hvězdné rámě k Lýře.

A Váhy klesly v azur černotmavý,
v němž chvílemi to jak tichý blesk vzplálo
a zhaslo zas; a stínů tisíc hrálo
se valíc jako kštice s divčí hlavy.

Muž uleh' k oslu v plášť zahaliv lebku
a žena s děckem na prah modly sedla,
šat rozpjala, k rtům dítěte prs zvedla.
To dítě mělo sfingy za kolébku.

A žena unavena spala taky.
Noc kráčela kol, poušť se temně třásla
pod jejím krokem. Mnohá hvězda zhasla
jak dlouhým pláčem oslepené zraky.

A Orion ved' stádo hvězd svých domů,
pruh oranžový pustiny lem zlatil,
a pasoucí se gazely strach schvátíl,
lvi řvali jdouce pít jak hukot hromů.

A pak se začlo zvolna rozednívat.
Na prsech sfingy zbudilo se dítě
prs matky hledajíc, však okamžitě
pláč zatajilo — sfinga začla zpívat.

A zpívala ta socha Memnonova,
harf edenských v tom jemné chvění hrálo,
a dítě s usmíváním naslouchalo
v svůj domov hledíc. — Zvuky tály v slova:

„Den zemi vrací se a rosa květu.
Ty malý poutníku na řadrech mojich
buď vítán, tebou v spásy věčné zdrojích
přec lidstvo okřeje, mír vzejde světu.

Ó rozžehnej se klidně se svým rájem;
dát lidstvu pokoj, štěstí, je ráj věcí.
Spěj na smrt, na kříž, v zlo a nebezpečí,
dej světlo všem, ty kolébané tajem!

Ó noci, noci, odhrň clonu temnou!
Buď světlo! Světlo! Aleluja! péju.
Dnes naposledy slunci vstříc se chvěju,
však jistě celé lidstvo zpívá se mnou!“

I ztichla sfinx a nad poušť slunce vzplálo
a Josef zbudil se i jeho žena,
a divili se oba, ozářena
proč děcka tvář, proč tak se usmívalo.

House call (pokud se tomu tak dá říkat, když host není ani lékař, ani instalatér)

Jsou takoví jedinci, kteří když k vám přijdou, rovnou ode dveří, jakoby vedeni gravitačním tahem, zamíří k nejbližší polici, a když se od ní minutu nato odvrátí, vidíte jim na (jiskřících) očích, že jen ze hřbetů knih a CD a jiných nosičů v nejbližším okruhu načerpali dost konverzačních témat na několik hodin. Nebo dnů. Nebo životů. Stává se to, když jste nerdi. Ale přece jen se mi to stalo poprvé, když tím návštěvníkem byl světově proslulý romanopisec.

Vlastně nevím, čím to byl nápad, aby Michel Faber v rámci své návštěvy v Česku zaskočil na oběd a na pokec k Podaným do jejich venkovského sídélka, jestli přímo Michelův, anebo Viktorův. A i když jsem velmi rád souhlasil, ke své hanbě musím přiznat, že posléze mě přeci jen přepadly pochyby, protože marná sláva, člověk má v hlavě nějaké ty debilní společenské záповědi a výhrady. Třeba jako: je ústrojné, aby světově proslulému romanopisci lezli po hlavě psi a pod nohama se mu motala štěňata? Aby světově proslulý romanopisec jezdil City Elefantem po kolínské trati? Jí světově proslulý romanopisec řízký a další domorodou stravu?

Ale nakonec, pánu budiž sláva, se to ukázalo jako moc dobrý nápad. Aniž bych snižoval nelehkou práci nakladatelských propagátorů, možná pokud ne lepší, tak přinejmenším osvěživě jiný nápad, než ty obvyklé podpisovky a knižní křtiny a besedy a intervjuvy a tak. (Aspoň tedy ze subjektivního hlediska přímých účastníků; propagační účinek na knihu samotnou to přirozeně nemůže mít žádný.)

Vhod'te do jedné místnosti tři symetricky potrhle knihomoly – a uvidíte. Nevýhodu to ovšem má tu, že se to nedá popsat kompaktním, sevřeným literární slohem, protože to je nevyhnutelně zběsilé, radostné přeskakování mezi tématy. Takže rozhodně bude lepší se o nic nesnažit a jen rozhodit poprašek zábavných drobností, který jsem uchoval v hlavě.

Michel Faber je dost potrhlý knihomol, aby s sebou všude nosil tašku plnou roky starých prvních náčrtků, zdrojových materiálů, rukopisných předběžných verzí poslepovaných na dlouhé pásy papíru a podobných relikvií týkajících se románu Kvítek karmínový a bílý.

A to jste věděli, že Sugar se původně měla jmenovat Phoenix (ažto se podobna Fénixovi rodí z popela chudoby a společenského dna a stoupá k výšinám)? Jenže pak autor (určitě správně) usoudil, že je lepší decentně naznačovat než tlouct čtenáře po hlavě mluvícími jmény.

Nebo že původně měla Sugar na konci zahynout při dopravní nehodě drožky? (A ano, ta nehoda drožky na začátku románu, to je reziduum z tohoto posléze opuštěného rozhodnutí, kdy měly ty dvě scény román souměrně rámovat.)

Značný průnik zájmů nastal, co se týče grafických románů, jež Michel Faber sleduje a s nemalou znalostí věci recenzuje (a my s Viktorem jsme se s nimi poslední dekádu taky něco vyblbli); a marná sláva, než vestoje u příslušné police proberete všechno od Charlese Burnse přes Alana Moora až po Jacquese Tardiho (přes tučet dalších zastávek na znamení), tak to chvíli trvá. Ba jsme zjistili, že existuje průnik množiny „co Michel Faber recenzoval“ s množinou „co já jsem překládal“, a jmenuje se Habibi od Craiga Thompsona. (Kterého oba milujeme kromě jiného proto, že výtvarný minimalismus je sice pěkná věc, ale někdo ten ornament a zdobnost do hry vrátit musí.)

Michel Faber je fanoušek a znalec progresivního rocku a já, protože tenhle žánr taky poslouchám, jsem od začátku choval tem-

né podezření, že mu budu předhozen, aby tu měl s kým o progrocku konverzovat. No, něco jsme probrali, třeba jaký je ten Peter Hammill vynikající muzikant, ale nakonec jsme do tématu nezašli až tolik, protože sice jsme nerdi, ale slušně vychovaní nerdi, a Viktor Janiš je intoxikován zhoubným virem vážné hudby, progrocku nehoduje, tak ho přece nebudeme z debaty vystrkovat.

Chvilí jsem se rozmyšlel, ale nakonec jsem před Michele Faberem rozvinul svou úchylnou teorii, že Kvítek karmínový a bílý a komiks Z pekla vlastně mají velmi podobný konec: hrdinka, takto (bývalá) prostitutka, prchá za potenciálně lepším životem a bere s sebou dítě ženského pohlaví, svou emocionální, ale nikoli biologickou dceru, a čtenář neví, jestli se jim únik nakonec podaří. Michel je hodný člověk, statečně to snesl.

Dozvěděli jsme se mnoho o vzestupu (a naštěstí ne pádu) nakladatelství Canongate, o spisovatelské komunitě ve Skotsku, o dalších variantách postav a jmen a událostí, co se nakonec do Kvítku nedostaly, anebo taky o tom, že když člověk píše ručně a všechno třikrát předělává, může si klidně myslet, že jeho román určitě nemá přes pět stovek stránek, a zažít veliké překvapení, že jich má skoro tisíc. A o řadě dalších věcí, jenže i řízký a čas jednou musejí nevyhnutelně dojít a podpisovka v Akademii se sama nepodepíše a nepočká. Takže přišel konec, zazvonil zvonec, City Elefant, mocně troubiv chobotem, přijel do Klánovic včas, a pohádky byl konec. Teda kromě toho, že nás pak večer Argo vytáhlo na fajn večer, kde se něco rozpovídáno dopovídalo a něco jiného načalo a nedopovídalo.

Takže jak říkám, nakonec to byl dobrý nápad. Otázkou zůstává, jestli je takových mile potrhých spisovatelů víc, aby to byl i zopakovatelný dobrý nápad. Malinko o tom pochybuju. Ale Michelovi vyjde česky i další kniha, tak třeba přijede po kolínské trati zase.

RIP

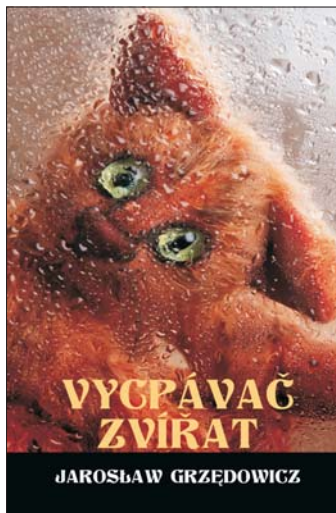
Noční mury polské fantastiky

Většina z nás zná polského autora Jaroslawa Grzędowicze díky jeho cyklu *Pán ledové zahrady*, ve kterém agent Vuko Drakainen pátrá po ztracených vědcích na neznámé planetě. Napínavý příběh s hororovými prvky ve stylu science fiction vynesl Grzędowicze na literární nebe a v roce 2005 mu přinesl Cenu Janusze A. Zaidela (něco jako CKČ u nás). Pro velký zájem čtenářů i kritiků následovala další tři pokračování, které českým čtenářům zprostředkovalo nakladatelství Triton. Nejnovější knížka – *Vycpávač zvířat* – však ukazuje, že Grzędowicz je také skvělý povídkář.

Ba co víc, tato povídková sbírka je také nádhernou ukázkou psaní na zakázku a tedy i hmatatelným důkazem, že to opravdu jde. Část povídek napsal autor pro tematické antologie a část pro časopis *Magazyn Faktu*. Vydáním *Vycpávače zvířat* si Grzędowicz splnil dávný sen shromáždit své dosud „poztrácené“ povídky do jednoho celku. Už když sbírku začnete číst, poznáte, že držíte v rukou dílo evropského autora. Brzy zjistíte, že s hrdiny příběhů máte spoustu společného, protože vás spojují sdílené realie i historická zkušenost. V řadě povídek navíc narazíte na různé zmínky o Čechách, to jistě našince potěší, že o jeho vlasti píše konečně nějaký spisovatel se skutečnou znalostí a neplete si ji s nějakou barbarskou zemí kdovikde, což?

Častým leitmotivem povídek se stává střet různých světů, a vůbec nemusí jít o časový posun nebo paralelní vesmír, stačí si jen představit Evropu z dob studené války. A přesto je skoro nemožné, aby si lidé z těchto světů porozuměli. Mají se vzájemně za blázny a jen těžko nacházejí společné téma k hovoru. Ambivalentní je zejména vztah Poláků k sovětskému sousedovi, který sice plodí mnoho „dobrých“ Rusů, ale zároveň i strach a nepřátelství. Právě o tom pojednává povídka *Buran vane z druhé strany*, která dlouho ležela v šuplíku, až byla autorem dedikována Kiru Bulychovovi, jakmile se dozvěděl, že tento ruský autor zemřel.

Povídky, kterých je ve sbírce celkem magických 13, tak ještě odrážejí dosud neodžité trauma složitých polsko-ruských vztahů a už se v nich objevuje nové strašidlo v podobě společnosti, která člověku vnucuje roli „zodpovědného jedince“, přičemž ho ale degraduje na pouhý „lidský zdroj“. Ve jménu „zdraví“ a „bezpečí“ okupuje jeho životní prostor pomalu víc než klasické totalitní režimy. Absurdní opatření proti kouření, konzumaci alkoholu, anekdotám na téma menšin, projevům šovinismu či ztrátě identifikační karty zahánějí člověka do bezvýchodné pasti, v níž se dá sotva dýchat, vykazují ho někam do rohu či na okraj a na uvolněné místo pak nastupují „vymydlení poloviční gangsteři“, kteří na demokratických principech pouze parazitují a mocenskými prostředky vytvářejí jim poslušný společenský systém. „Vyrostli jsme z lidství,“ tvrdí Jarosław Grzędowicz v doslovu ke sbírce.

Odrasť naší reality je v jeho povídkách dokonalý. Uvěřitelný a při tom ne nudný, byť autor s vášní popisuje nejrůznější detaily. Každý příběh usadí do propracovaného kontextu, až vám před očima vyvstávají konkrétní obrysy, interiér bytu, atmosféra panující v ulicích. Hrdiny jsou naprosto obyčejní lidé, neoplyvající žádnou výjimečnou schopností, jen se jim dějí zvláštní věci. Některé jejich pocity vám budou nesmírně blízké, vždyť kdo z nás se už nepokusil z příliš těsné životní kazajky uniknout? A tak můžete společně s hrdinou Piotrem v povídce *Farewel Blues* prožívat touhu po útěku ze světa, kde je jenom bezvýznamným kolečkem v soukolí, a prožívat s ním naději, spojenou s představou přesídlení na cizí mimozemskou planetu. Pustit se do pochybného podniku, kdy je nutné vše až na pár drobností na Zemi nechat, připadá Piotrovi jako lepší varianta než dělat něco se sebou tady a teď.

Zoufalství z bytí v tomto světě pak dožene i racionálně uvažujícího kapitána německé ponorky, aby přijal nabídku zrádného boha Lokiho s vidinou, že nastolením Ragnaröku může alespoň něco změnit a zároveň se vyhnout pádu do chřtánu nacistické říše, jejíž ideologii podlehl miliony lidí a také na ni doplatili. Rozhodne se zůstat v Ásgardu a obětavě vyrazet do naší reality pro nehty mrtvých a padlých v různých válečných konfliktech, protože jenom z nich lze postavit strašlivý Naglfar, který přinese oheň zkaženému světu... Podobnost s Valhalou Františka Novotného je tu nasnadě, však s ním také polský autor svou povídku *Vičí vánice* konzultoval.

Docela těžké myšlenky s nepřehlédnutelným posláním dokáže Grzędowicz dostat i do krátkých textů, aniž by se zpronevěřil pravidlům žánru. Jistě nelze malý filozofický podtext povídkám upírat, ale autor volí zcela jiné prostředky než zdlouhavý monologický traktát. Vyprávění stojí na dialozích a semknuté dějové linii. Některé z povídek by šlo označit za literární anekdotu založenou na hyperbole. Většinou se objevuje u motivu pomsty, která se vymkne jejím protagonistům z rukou a obrátí se proti nim, protože se dopustí grandiózního omylu. A tak přátelé, oslavující setkání po letech na chatě v lese, doplatí na vlastní opatření proti zlodějům, svéhlaví zaměstnanci si z placené firemní dovolené v Karibiku vedle exotických zážitků odvezou i účinky novodobého woodoo, zkrachovalí společníci si zase vychutnají svého třetího kolegu, který je podvedl, a to doslova... Grzędowicz sáhne rád k jazykovému vtipu, třeba když trojici zabijáků v povídce *Hodinář a lovec motýlů* pojmenuje Abacki, Babacki a Cabacki. Při psaní tohoto příběhu údajně zažil typický autorský blok, takže se s jeho dopsáním dost nalopotil, a upřímně, je to na konečné podobě textu pořád trochu znát. Doporučuji číst pozorně a v klidu, ať se v těch všech postavách vyznáte.

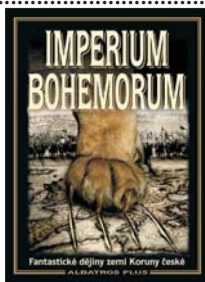
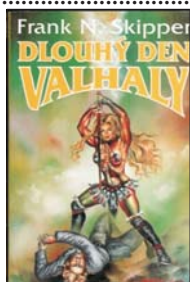
Grzędowicz řadu svých motivů označil za „noční můru“, kterou si musel sám odtrpět. Pravda, některé povídky mohou vyvolat i u čtenáře pořádnou husí kůži. Autor totiž na základě pečlivě nastudovaných historických pramenů vylíčí i tak morbidní záležitost, jakou je poprava na gilotině, s chladnou hodnověrností, že už skoro cítíte Loisetin polibek na svém krku. Jen z popisu sibiřského blýždu by člověk pomalu zmrzl. A při představě, že si necháte vycpat svého (zvířecího i jiného) miláčka, a přesto je pak výsledek téměř k nerozeznání od originálu, tuhne úsměv na rtech. Temnému ladění celé sbírky se vymyká pouze povídka Třetí Mikuláš, typická vánoční pohádka s dobrým koncem, byť i v ní si autor trochu šfouchne do našeho konzumního způsobu uvažování, kdy se snad dá sehnat i štěstí na splátky.

Fantastiku Grzędowicz píše už od roku 1982. Příležitosti k publikování tehdy v Polsku moc nebylo, a tak Grzędowicz do-

konce jeden žánrový časopis s názvem *Fénix* spoluzaložil. Dál se věnuje žurnalistice a také překládání komiksů. Na otázku, odkud bere nápady, odpovídá většinou vyhybavě, spíš vtipnou poznámkou, že prý to údajně ani sám netuší. Vynořují se prostě z nevědomí a každý autor se modlí, aby mu ten „tajemný stroj“, ukrytý někde hluboko v mozku, nepřestal fungovat. Domnívám se, že v případě Grzędowicze nic takového nehrozí. Nedávno se u nás objevil jeho nový román *Popel a prach* a další budou zřejmě brzy následovat. V současnosti patří J. Grzędowicz k nejvýznamnějším polským autorům sci-fi, hned vedle M. L. Kossakowské, která je shodou okolností jeho manželkou. Ale o ní zas něco příště.

Zuzana Hloušková

Jaroslav Grzędowicz: *Vycpávač zvířat, Triton, 2014, překlad Robert Pilch, 352 str, 299 Kč*

25 českých knih za 25 posledních let

Pavel Mandis na iLiteratuře vydal bilanční článek *25 literárních milníků 25 polistopadových let* k cestě české literatury za poslední čtvrtstoletí, přiznává, že jej inspiroval podobný seznam věnovaný hudbě, já se tedy zase nechávám inspirovat jím, pro nedostatek místa svůj výběr takřka nekomentuji, jen občas nabízím variantní řešení, mnoho autorů dle mého píše stále touž knihu, pak uvádím jen tu „první“.

ZR

1990 Ivan Kminek: Utopie, nejlepší verze

– – – Vilma Kadlečková: Na pomezí Eternaalu

1991 Jan Hlavička: Hurá, hřbitov jede

– – – Martin Harníček: Maso

1992 František Novotný: Ramax

– – – Eva Hauserová: Cvokyně

– – – Ivan Kminek: Ústřední kancelář vesmíru se neozývá

1993 Jan „Jam“ Oščádal: Let na Měsíc pojedený jako sbírka povídek českých autorů

– – – Michal Ajvaz: Druhé město

1994 František Novotný: Dlouhý den Valhaly

– – – Jan Poláček: Ex machina

1995 Jiří Kulhánek: Vládci strachu

– – – Jaroslav Velinský: Engerlingové

1996 Jaroslav Velinský: Dzwille

– – – Jiří Walker Procházka: Hvězdní honáci

1997 Jan „Jam“ Oščádal: Emisar

1998 Ondřej Neff: Tma

– – – Jaroslav Mostecký: Čára hrůzy

– – – Jiří Pavlovský (ed.): Rigor Mortis

1999 Vladimír Šlechta: Projekt Berserkr

2000 Vilma Kadlečková: Pán všech krupěj

– – – Robert Fabian: Mariňáci

2001 Karolína Francová: Algar Tarch

2002 Robert Fabian: Planeta mezi dvěma slunci

– – – Miroslav Žamboch: Seržant

2003 František Novotný: Další den Valhaly

2004 Pavel Renčín: Nepohádka

– – – Antonín K. K. Kudláč: Punk fiction

– – – Ondřej Jireš: Čas psanců

2005 Jana Rečková; Jana Jůzlová: 2x čaroděj v akci

– – – Miroslav Žamboch: Bakly. Návrat zabijáka

2006 Ondřej Jireš: Legendy české fantasy

– – – Antonín K. K. Kudláč a Tomáš Němec: Orbitální šerloci

2007 Ondřej Müller: Imperium Bohemorum

– – – Antonín K. K. Kudláč a O. Jireš: Pod kočičími hlavami

– – – František Novotný: Konečný den Valhaly

2008 Pavel Renčín: Zlatý kříž

2009 Juraj Červenák: Strážcové Varadínu

2010 Jan Poláček: Spěšný vlak Ch.24.12

– – – Ivan Adamovič (ed.): Vládcové vesmíru

2011 Ivan Adamovič (ed.): Puls nekonečna

2012 Edita Dufková: Zpráva z Hádu

2013 Vilma Kadlečková: Mycelium: Jantarové oči

2014 Zdeněk Páv: Neočlověk

– – – Ivan Adamovič (ed.): Na konci apokalypsy

Tohle není Santa, ani Ježíšek

Letos byl v českém prostředí velmi výrazně vidět americký filmový režisér **Tim Burton**, a to i přesto, že v kinech neměl premiéru žádný jeho film. V domě U Kamenného zvonu totiž na jaře a v létě probíhala hojně navštěvená výstava jeho výtvarných prací. S ní se s největší pravděpodobností „svezly“ také dvě Burtonovy knihy: nejprve na sklonku loňského roku vydalo nakladatelství dybbuk novou verzi tragikomických básní o roztomilých zrůdičkách *Ústříčková smutná smrt a další příběhy* a v průběhu konání výstavy přišlo Argo s veršovanou pohádkou *Můra noční, předvánoční*.

Ta vznikla zprvu jen jako kratochvíle v roce 1982, kdy Burton pracoval jako řadový animátor ve studiu Disney. Postupně však získával renomé i komerční úspěchy (definitivně prorazil se dvěma blockbustery o Batmanovi), a tak se příběh o kostlivci, který zatouží nadělovat vánoční dárky, podařilo převést do zdařilé (a opět úspěšné) filmové verze. Ta měla premiéru v roce 1993 (místo zaneprázdněného Burtona ji režíroval **Henry Selick** a panuje přesvědčení, že i díky tomuto filmu se do animovaných filmů opět vrátila loutka, přesněji stop-motion animace). Téhož roku byl také text vydán knižně, samozřejmě s Burtonovými ilustracemi.

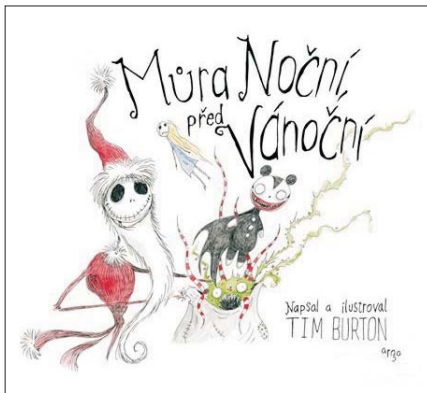
Burton má stále pro mnoho diváků status kultovního tvůrce. Jeho neúnavná hravá fantazie se postupně prosadila a prosazovala tak jako u málokoho podobného ražení. Jistě i proto, že je trochu morbidní, že namísto s okatými zvířecími mláďátky pracuje se záhrobními strašidly, která si ale navzdory bizarnímu vzezření brzy získají sympatie – a to jak dětských, tak dospěléjších či zcela dospělých diváků a čtenářů. Burton vrací pohádkám jejich strašidelné až hororové prvky, ale zároveň je rychle převádí do grotesky – a melancholického příběhu zároveň.

Takový je i příběh Jacka Skelingtona, kostlivce z Halloweena, který „samou nudou zmráá“. A jednoho dne se ocitne v krásném Vánočním městě a zatouží být jako Santa Claus a nosit dětem o Vánocích dárky, namísto toho, aby je s kolegy strašil v době Halloweenu. Nechá unést Santu Clause a sám se vydá nadělovat. Ale svou podstatu nezapře, takže děti místo vysněných hraček dostávají „plyšáčky s vyhrzlými mozky“, „panenku posedlou démonem“ či „lidožravý věneček“. Pohádka je to velmi krátká a přímočará, kromě groteskně strašidelných detailů vlastně příliš nepřekvapí, chybí jí pořádný konflikt a šťastný konec má jen díky poslednímu verši. Ale přesto se vyznačuje půvabem, který ocení i menší děti.

Souvisí to jednak s obrázky, které zabírají více než polovinu knihy (obvykle je v ní vždy stránka textu a stránka ilustrace), ještě více však s textem, jehož významným spoluautorem je i český překladatel. Argo celkem pochopitelně zvolilo **Richarda Podaného**, který už předtím osvědčil své schopnosti při nových

a výrazně lepších překladech básniček z *Ústříčkovy smutné smrti*. A i v *Můře noční, předvánoční* předvádí skvělé kousky a dokazuje, že čím více vlastní invence a fantazie do překladu může zapojit, tím lepší bývá výsledek.

Začíná to už názvem – zatímco filmová verze si definitivně vlastně nikdy nenašla (obvykle se uvádějí *Ukradené vánoce* nebo *Noční můra před Vánocemi*), Podaný velmi lehce, přehozením slovosledu, našel tvar výstižný, věrný, a přitom zároveň hravý a odkazující i k tomu, že jde o poezii. Samotný tvar veršů se snaží držet blízko anglickému rytmu, proto tak časté zkracování slov o slabiku („bled“, „nes“, „ocit“). To má i mírně archaizující nádech („nadšen a vytřeštěn“), který běžnému čtenáři asociuje *Shakespearova* dramata a knižce pro děti dodává jemně ironický nádech. K tomu několik formulací, u nichž si jeden není jistý, zda pocházejí od Burtona, nebo od Podaného, ale je za ně vděčný: „Vtom kroutě se a vrtě vylétl z hrobky / přízrak, co troustil ektooplazmatické bobky.“ A nakonec se překladateli do amerického vánočního

příběhu podařilo propašovat i Ježíška, a to hned na dvou místech („S kočím tak vyzáblym a děsným, až si každý řek / že tohle není Santa ani Ježíšek“; podruhé Ježíška rýmuje na kožíšek). Jediné, co trochu zamrzí, je nedůsledné překládání jmen: zatímco psa Zera výtečně přeloží jako Nulika, Halloweenland na Halloweena a dětská jména uvádí česká (Zuzka, Joska, Janička Nováků), hlavnímu hrdinovi zůstane původní jméno anglosaské.

Výsledkem je textově i obrazově výrazná kniha, která ob stojí sama o sobě a nepotřebuje být vnímána jako chudší verze filmu. Bilderbuch, který lze dětem přečíst najednou před spaním nebo s jehož recitací mohou starší děti zazářit na vánočních besídkách. Rozhodně jako dárek pod stromčekem vyvolá podstatně větší radost než ty, které se pokoušel nadělovat Jack Skelington.

Pavel Mandys / iLiteratura.cz

Tim Burton: Můra noční, předvánoční. Přel. Richard Podaný, Argo, Praha, 2014, 46 s.

Reklama

Sciřik – knižní sci-fi antikvariát

Nušlova 2282/29, Praha 13 (www.sciřik.cz)
(sehnal jsem zde Labyrinth s přebalem)

Antique Újezd – starožitnictví a zlatnická dílna

Újezd 37/400, Praha 1 – Malá Strana
(Michaele tady opravili polámanou parádu)

Viničný altán – vinný restaurant

Havlíčkovy sady 1369, Praha 2 (www.vinici-altan.cz)
(výstavy obrazů a fotografií)

Budou se naši potomci znovu učit počítat na prstech? (přednáška na Fénixconu 2014)

V roce 1958 napsal Isaac Asimov povídku s názvem Pocit moci. O rok později vyšla ve sbírce Nine Tomorrows a poprvé český se objevila roku 1980 ve sbírce Stvořitelé nových světů pod názvem Pocit síly

Má následující děj:

Ve vzdálené budoucnosti probíhá válka Pozemské federace s Denebem, která je vedena na velkou vzdálenost pomocí sofistikovaných zbraní ovládaných počítači. Také lidé jsou natolik závislí na počítačích, že zcela ztratili i elementární znalosti aritmetiky.

Technik Myron Aub, jehož koníčkem jsou archaické počítače, dokáže jako jeden z mála (ne-li jediný) opět provádět základní aritmetické operace na papíře, což se naučil během práce s počítači. Jeho schopnost zaujme programátora Shumana, jenž ho zavede před vlivného generála a kongresmana, aby zde svou schopnost názorně demonstroval. Oba vlivní muži jsou bezchybným výsledkem velmi překvapení. Tato schopnost by mohla znamenat snížení závislosti na počítačích a větší variabilitu útoků Pozemské federace, zkrátka výhodu. Je zahájen Projekt číslo, kde se učí opět základní počty bez pomoci počítačů. Metoda je nazvána „grafitika“.

Myron Aub vidí, že jeho objev směřuje pouze k válečnému využití. Generálové plánují, jak místo počítači řízených střel budou vypáleny střely s lidskou posádkou, které dokáží oklamat počítačem řízenou protiraketovou obranu protivníka. Je z toho zklamání a rozhodne se spáchat sebevraždu. Jeho nadřazení na jeho pohřbu necítí žádné dojetí. Proces začal a je nezvratný. Shuman si v mysli vynásobí několik čísel a pocítí uspokojení. Už k tomu nepotřebuje žádný počítač, je jím jeho mozek.

Ondřej Neff sice tvrdí, že sci-fi je zábava, která s futurologií neboli vědeckým předvídaním budoucnosti nemá nic společného, a když, tak jen přemálo. Nicméně tato Asimovova povídka, jak se zdá, byla vědecká. Určitě by tak soudil německý neurolog Manfred Spitzer, který na základě své klinické praxe a statistických údajů o změnách mentální úrovně dětí, ale i dospělých, vydal v roce 2012 knihu s názvem Digitální demence. Kniha vyvolala na jedné straně poprask, na druhé pobouření, neboť autor v ní napadl výrobce informačních technologií, že bezohlednou reklamou ničí duševní potenciál člověka už od dětských let.

V úvodu své knížky Manfred Spitzer tvrdí, že digitální média – počítače, smartphony, herní konzoly a v neposlední řadě televize nejenže mění náš život, abych tak řekl v exteriéru, ale zasahují i lidský mozek, ten nejtavnější orgán lidského těla, aniž by se dalo prohlásit, že to jsou změny k lepšímu. Spíše se zdá, že naopak.

Na dalších stránkách své knihy pak Manfred Spitzer snesl argumenty, které podporují odkazy na odborné vědecké studie. Podívejme se na ně.

Učení jenom na počítači nefunguje

Za posledních 100 let prošlo světové školství několika vl-

namí, které slibovaly revoluci výuky. V roce 1913 Edison prohlásil, že filmy vyřadí učebnice, totéž se za necelých 50 let opakovalo s televizí, již optimisté opět přisuzovali schopnost revolučně pozvednout vzdělanost lidstva. Nu a většina z nás zažila a stále zažívá nadšení nad rolí počítače ve školství, který prý, teď už doopravdy, zrevolucionizuje výuku. Jenže tzv. e-learning po počátečním nadšení zažil stejný pedagogický pád jako předtím film a televize. Dnes i ti největší zastánci počítačů připouštějí, že učení jenom na počítači nefunguje.

Americký publicista Nicholas Carr napsal: „Jako by mi síť ničila schopnost soustředění a nerušeného uvažování. Mé vědomí nyní čeká, až bude moci zaznamenat informace přesně tak, jak jsou nabízeny v síti – v podobě rychlého proudu malých částic.“

Mám obdobnou osobní zkušenost s cestopisným TV seriálem Americas. Sledoval jsem díl o Bostonu; plynulý tok vyprávění byl neustále přerušován, moderátor se vracel a stále dokola opakoval klíčové věty (jak je Boston krásný, bezpečný a klidný), takže vlastní popis města je těmito vstupy moderátora tématicky rozkouskovan – budovy, univerzity, parky, historie – protože tvůrci již dobře vědí, že současný posluchač by neudržel pozornost, kdyby byl popis souvislý.

Kdo za sebe nechá myslet jiné, nikdy se odborníkem nestane

Nejen myšlení, ale i paměť přenášíme na digitální média, telefonní čísla máme uložena v mobilu, autem cestujeme s pomocí navigace, používáme digitální diáře, znalosti čerpáme na Googlu z Wikipedie, své osobní věci jako fotky, dopisy, knihy a hudbu máme někde v kyberprostoru.

Něco samostatně vyhledat se pokládá za hloupost. Místo nastudování údajů si studenti stahují hotové referáty z internetu, popřípadě docela bezostyšně se obracejí přes internet na různé kapacity, aby jim požadované údaje poslali v jednoduchém balíčku a ještě převázané mašličkou. Že by si to sami přečetli, je už nenapadné, a nedochází jim, že takto ztratí schopnost učit se. A to je to nejhorší.

Bohužel k tomu přispívají i učitelé a profesori. Někteří studenti své chování omlouvají přístupem svého pedagoga – tvrdí, že když v práci neuvedou, že se ptali odborníka, dostanou horší známku.

Horolezcem se nestanete, když se necháte na vrchol vy-
nést.

Naprosté spoléhání na výpočetní techniku vede k ignoranci. Kupříkladu když pokladní sčítá na kalkulačce $2 + 2$ a vůbec jí nepřijde divné, když jí vyjde 400, nebo když tým vědců NASA zapomněl zadat počítači převod ze stop na metry a chybný údaj je naprosto nevaroval, takže sonda se rozbila o povrch Marsu, nebo když si jachtař koupí GPS a pak se ptá, co znamená ta číselka na displeji, protože o zeměpisných souřadnicích neví nic.

Jde o děti

Platí zlaté pravidlo, které říká, že reklama účinněji působí na chudší lidi. Takhle to funguje i s komerčním pronikáním počítačů do oblasti vzdělávání. Jelikož se sociálně slabším rodinám neustále tvrdí, jak je počítač k učení důležitý, právě ony je pro své děti kupují z beztak malých úspor, čímž docílují pravý opak toho, co chtějí, protože šanci na lepší vzdělání svých dětí de facto mají.

Jestliže rodiče koupí pro svého páťáka osobní počítač k učení, docílí přesně to, co nechtějí a čeho se obávají. Dokládá to studie PISA Thomase Fuchse a Ludgera Wössmanna o vlivu dostupnosti počítačů na výkony ve škole – počítač doma vede k horším školním výsledkům. „Pouhá dostupnost počítače doma vede nejprve k tomu, že děti hrají počítačové hry, což je odvádí od učení a projevuje se negativně na jejich úspěšnosti ve škole. Výkony ve čtení a počítání u těch, kteří počítač používají několikrát týdně, jsou výrazně horší než u těch, kteří počítač vůbec nemají. Totéž se projevuje i při užívání internetu ve škole.“

Podle Christakisovy a Ennemoserovy a Schneiderovy studie může používání počítače v raném dětství vést k poruchám pozornosti a v předškolním věku k poruchám čtení. Ve školním věku se v rostoucí míře objevuje sociální izolace, jak prokazují americké a německá Thalemannova studie.

Protiargument, že mladí lidé se pohybují na síti převážně v sociální oblasti, neobstojí. Digitální sociální sítě vedou jen k povrchním kontaktům, kupříkladu jen nepatrné množství dívek si své on line přátele spojuje s pozitivními pocity, ty zažívají s osobními přáteli.

Učení v mozku

Tak, jak se trénují svaly, se i trénuje mozek. A to nejen co se týče četnosti synapsí, ale přímo i objemovým růstem některých oblastí. Při testování londýnských taxikářů se zjistilo, že délka praxe se projevuje na objemu jejich hipokampů, což je část mozku zodpovědná za orientaci ve městě. Mají jej větší než běžní lidé. Kdo se učí žonglovat, tomu zase narůstá objem těch oblastí mozku, které odpovídají za zpracování očních pohybů. A naopak, u necvičeného mozku příslušné oblasti zakrní. Například řidič, který výhradně spoléhá na navigaci, postupně ztrácí schopnost prostorové orientace, což je symptom staré Alzheimerovy choroby.

V tomto fyziologickém faktu je pak čertovo kopytko používání počítačů, neboť i když je přehnané hovořit o tom, že vedou k zakrňování mozku, jednu věc, stejně neblahou, způsobují. Tou věcí je zmenšená tzv. **hloubka zpracování**. Na paměťový proces se dá také pohlížet tak, že ukládání informace se rovná jejímu zpracování. A čím je toto zpracování namáhavější a tedy hlubší, tím je uložení důkladnější, tím lépe si určitý fakt pamatujeme. A protože počítače příjem a zpracování informací usnadňují, je také uložení takto získaných dat v mozku mělčí a pamatujeme si je hůře.

Jinak řečeno, čím povrchněji se nějakým věcným obsahem zabýváme, tím méně synapsí se v mozku aktivuje a tím méně se naučíme. Digitální media a internet působí na učení negativ-

ně právě z tohoto důvodu. Odráží se to i v hantýrce uživatelů internetu. Dříve se texty četly, dnes se skimují (přeletí očima), dřív se do látky pronikalo, dnes se surfuje po síti.

Ne nadarmo má čeština výraz „vštipit si do paměti“. Klikáním myši si do paměti nic nevštipíte.

Laptop pro každého školáka?

Laptop OLPC XO-1 byl speciálně vyvinut pro děti v rozvojových a nově industrializovaných zemích a šířen iniciativou One Laptop per Child v čele s profesorem MIT Nicholasem Negropontem. „Stodolarový laptop“ byl napřed přijat s jásotem, do Peru a Uruguaye se vyvezlo milion přístrojů, do africké Rwandy sto tisíc. Z konkurenčních důvodů se proti postavila firma Intel a Microsoft (laptop daly dohromady jiné firmy), avšak Indie odstoupila od projektu se zajímavým zdůvodněním – z obavy, že školní laptop by bránil rozvoji kreativních a analytických schopností dětí. Navíc každý znalec školství třetího světa ví, že brzdou vzdělání zde není nedostatek laptopů, ale učitelů a školních budov. V laptopovém programu však chybělo to nejdůležitější – náplň a metodika, jak přístroj smysluplně pedagogicky používat, o zaškolení učitelů už vůbec nemluvě. Většina přístrojů zůstala ležet ve skladech, a to nejen v účastnické zemi projektu Rwandě, která má jen 5 % škol se zavedenou elektronikou. V Nigérii zase žáci místo učení surfovali po pornografických stránkách, takže laptopy musely dostat filtr.

I kdyby vše fungovalo, jak by mělo, zůstávají stále vedlejší účinky, které si málokdo uvědomuje. Na internetu se oproti reálnému světu více podvádí a lže, což navádí k napodobování. A kdo si kliknutím myši zpřístupní virtuální svět, dokáže o něm výrazně hůře (pomaleji) uvažovat než ten, kdo chápe reálný svět. A kdo o učivu diskutuje v reálné trojici lidí, má lepší výsledky než ten, kdo o tomtéž se dvěma přáteli jen chatuje prostřednictvím monitoru a klávesnice. Zavádění digitálních médií do mateřských a základních škol nese navíc riziko návyku. V Jižní Koreji, která v digitalizaci školství drží světový primát, bylo již v roce 2010 podle úředních údajů 12 % školáků závislých na internetu.

Další školní pomůckou, která se vehementně propaguje, je interaktivní tabule, v podstatě velký displej. Dokáže v mžiku zobrazit tabulky a sestavy různých dat, které mohou žáci klikáním na svých laptopech přeskupovat a přesouvat, např. při výuce gramatiky se dá takto pracovat s kmeny slov a příponami a předponami vytvářet odvozeniny.

Zastánci tvrdí, že se takto získá spousta času pro spontánnost a kreativitu žáků. Avšak opak je pravdou. V daném případě nelze se slovem dělat nic povrchnějšího, než je měnit táhnutím myši z jednoho kouta tabule do druhého. Nemá třeba být čist, ani chápat jeho smysl a smysl tvarotvorných změn, takže hloubka zpracování je menší než při klasické výuce. Nemá divu, že žáci, kteří mají digitalizovanou výuku, pomalu přestávají umět mluvit.

V Česku přišla s programem Internet do škol vláda Miloše Zemana. Státní rozpočet stál 7 miliard Kč bez valného výsledku, takže jediný prospěch přinesl prodejčům IT. Jeho debakl je možná pro české děti štěstím.

Kdo neví, myslí na Google

Americká psychologka Betsy Sparrowová uskutečnila zajímavý experiment, který na vzorku 46 studentů prokázal, že již dnes mladí lidé při nějaké neznalosti automaticky myslí na internet a nikoli na jiný zdroj informací.

„Zdá se, jako bychom byli naprogramováni tak, abychom se obrátili na počítač, jsme-li konfrontováni s dírou ve znalostech,“ říkají autoři experimentu.

Je ještě horší, že k aktivaci slov asociovaných s počítači docházelo i při položení jednoduchých testových otázek, což se dá interpretovat tak, že lidé při dotazu na jakoukoli vědomost budou hledat spásu v počítači a nikoli ve svém mozku.

To ale není vše. Jelikož každý uživatel ví, že data jsou v počítači uchovávána, nejeví snahu si je zapamatovat a jeho neznalosti s používáním počítače rostou. Tento fakt byl ověřen experimentem na dvou skupinách testovaných osob, z nichž první bylo řečeno, že jejich počítače výroky hned mažou, kdežto druhá věděla, že zůstanou uchovány. Osoby z první skupiny si pak pamatovaly zřetelně více faktů než ti z druhé.

Sociální sítě

Život bez sociálních sítí, jako je Facebook nebo Google+, si už mnoho lidí nedokáže představit. Na schůzce sedí v kavárně proti sobě, ale nehlídá se do očí, nýbrž každý do svého smartphonu, aby mohli přátelům rychle tweetovat, jak je to rande skvělé.

Opravdu je život na síti tak skvělý? Nemá přece jen nějaká úskalí?

Samozřejmě že má a často to jsou přímo hory.

Anonymita je tím prvním, neboť počítač a síť jsou jejím mocným nástrojem. Nikde jinde nenaleznete více avatarů, nicků, krycích adres, falešných identit a jiných předstíraných uzlů než v sociální síti. V akademickém světě anonymita umožňuje si stahovat písemné práce, kupovat si je a dokonce si objednat práci, třeba disertační na dané téma. A pak ji vydávat za svou. Jak velká je míra lži a podvodu v akademickém světě počítačově rozvinutých zemí, nedokáže nikdo ani odhadnout. O tom, že internet je už dnes semeništěm kriminality, nikdo nepochybuje. V Česku se tato kriminalita během tří let zdvojnásobila a policie připouští, že nemá odborníky a vybavení, aby si s ní dokázala poradit. A internetová anonymita je také otcem kyberšikan, která už v několika případech vedla k sebevraždě obětí.

Velký na Facebooku, malý v mozku, tak nazval Spitzer další úskalí sociálních sítí, které spočívá v tom, že dlouhý pobyt *on line* má nepříznivý vliv na úspěšné sociální vztahy. Ověřilo se to na experimentu, který provedli vědci Stanfordovy univerzity v Kalifornii, když si ověřovali, jaký vliv má využívání Facebooku u 3 461 dívek ve věku od osmi do dvanácti let na vývoj patřičných hodnot a emocí.

Ukázalo se, že ty dívky, které spolu mluví přímo, jsou v sociálních vazbách úspěšnější. Cítí se také normálněji a méně jako outsideri. Čím více je dívka *on line*, tím častěji také používá multitasking, o němž se zmíním později.

Také platí, že kdo více sleduje video, má vlastní mobil a te-

levizí v pokoji, ten méně spí. Kdo žije v reálném světě, ten spí déle, přičemž spánek je důležitým faktorem zdraví a procesů učení.

Jen 10 % dívek uvedlo, že v nich jejich *on line* přátelé vzbuzují pozitivní pocity. Dokonce i ty nejhorlivější uživatelky Facebooku přiznaly, že pozitivní pocity získávají především prostřednictvím osobních přátel v reálném světě.

Spíše než pozitivní šíří sociální sítě negativní pocity, např. osamělost. Profesorka sociologie na MIT Sherry Turkleová to vystihla rčením, že na internetu se lidé cítí *společně sami*.

Televize a DVD pro děti

Německé děti tráví před audiovizuálními médii asi šest hodin denně a české se nebudou příliš lišit. Všichni dobře vědí, že to vede k nedostatečnému pohybu a dětské obezitě, k níž přispívají i reklamy – během typického nedělního dopoledne zhlédnou děti každých pět minut reklamu na potraviny, většinou laskominy nebo nezdravé výrobky.

Dlouhodobá americká studie prokázala, že za dětskou obezitu je právě zodpovědná na děti orientovaná televizní reklama.

Každý rodič se snaží zajistit pro své dítě tu nejlepší péči, ale obvykle nemá dostatek času ani na obyčejný rozhovor se svým potomkem. Východiskem je posadit dítě před televizor, čehož jsou si výrobci TV programů dobře vědomi a pro tyto rodiče se špatným svědomím vyprodukovali speciální dětské, podle nich výchovné TV programy. V USA se dvouleté děti dívají na televizi nebo na DVD více než 1,5 hod denně, přestože to je v příkrém rozporu s oficiálním dokumentem amerických dětských lékařů, kteří sledování audiovizuálních médií u dětí do dvou let kategoricky odmítají a děti do tří let připouštějí maximálně hodinu denně.

Jako příklad cíleně dětských programů s neblahými důsledky může posloužit série DVD Baby Einstein, kterou od roku 2003 distribuuje koncern Disney. Série se dá koupit i v Evropě, neboť ji provází masivní reklama, že děti po sledování těchto DVD budou obzvlášť chytré.

Američtí vědci provedli na 1000 dětí a jejich rodičů výzkum, který poprvé prokázal jasné negativní účinky konzumace médií na intelektuální vývoj těch nejmenších. Děti, které často sledují televizi a pouští se jim DVD, mají podstatně menší slovní zásobu než děti, jimž rodiče předčítají. Tento rozdíl byl obzvlášť nápadný u speciálních programů, jako je Baby Einstein.

Po uveřejnění studie s tímto odhalením v časopise Science ze 4. srpna 2007 se ji koncern Disney snažil zpochybnit, další dva roky se ji pokusil potlačit a v říjnu 2009 kapituloval, když začal přijímat DVD od zákazníků zpět při vrácení plné ceny. V současnosti probíhají soudy, kde rozhněvaní rodiče žalují koncern Disney, že poškodil vývoj řeči jejich dětí a tím je připravil o výhodnější kariéru. Žalované částky dosahují až milionu dolarů.

Takto ale nebyl postižen britský seriál pro malé děti *Teletubbies*, za něj autorka Anne Woodsová dokonce dostala od britské královny rytířský titul, přestože je prokázáno, že i tento seriál vede u dětí k zaostávání v řeči.

Japonská firma NEC zase přišla s robotickou chůvou jménem Papero. Zná asi 3000 slov a „rozumí“ více než 200 slovům. Hraje hudbu a rozpoznává tváře. Záznam z její kamery si můžete prohlížet na iPhone a jeho prostřednictvím se s ní spojit a s hlídáním dítětem mluvit. Spitzer ve své knize uvádí, že se vůbec neodvažuje odhadnout, co pro malé děti znamená, když nepobývají ve společnosti lidí, ale robotů. Již v roce 1962 se toho odvážil český výtvarník a filmař Jiří Trnka v animovaném filmu *Kybernetická babička*. Film ukazuje, jak rozpor mezi vlídnými slovy a strojovým chováním robota vyvolá u dítěte děs, který dokáže uklidnit až skutečná, lidská babička.

Digitální domorodci

Termín „Digital Natives“ zavedl kolem roku 2002 americký pedagog a publicista Marc Prensky. Označil jím lidi, kteří se narodili po roce 1980 a vyrůstali s počítači a internetem jako samozřejmou součástí svého prostředí. Typický 21letý člověk (vztaheno k roku vydání článku), tedy digitální domorodec, již odeslal, respektive přijal 25 000 e-mailů nebo SMS, strávil 10 000 hodin s mobilem, hrál 5000 hodin videohry a 3500 hodin pobýval na sociálních sítích. Dále je buď trvale nebo alespoň většinou online a permanentně je spojen s přáteli prostřednictvím e-mailu, SMS nebo přes sociální sítě. Několik hodin denně poslouchá hudbu a dělá to i tehdy, když třeba večer sedí u televize nebo hraje videohru. Nechává se budit mobilem a jako první věc kontroluje doručené zprávy.

Je to dobře nebo špatně?

V druhé polovině roku 2011 bylo 1021 odborníků dotázáno na budoucnost internetu, ostatně tak se studie jmenovala.

55 % procent volilo optimistický tvar odpovědi: „V roce 2020 budou mozky dospívajících a mladých dospělých, navykých na multitasking, propojeny jinak než mozky lidí nad 35 let, což bude mít vesměs pozitivní účinky. Neutrpí žádnou kognitivní újmu, pouze rychleji vyřídí více osobních a profesních úkolů současně. Naučí se tak více a budou schopni spíše nacházet odpovědi na zásadní otázky, částečně proto, že dokážou efektivněji vyhledávat a lépe čerpat informaci kolektivně sdílených na internetu...“

42 % dotázaných to však vidělo diametrálně opačně a volilo negativní odpověď: „V roce 2020 budou mozky dospívajících a mladých dospělých, navykých na multitasking, propojeny jinak než mozky lidí nad 35 let, což bude mít vesměs špatné a smutné účinky. Nedokážou si nic zapamatovat, většinu energie vynaloží na výměnu krátkých sociálních zpráv, na zábavu a rozptýlení, namísto aby se skutečně do hloubky zabývali lidmi a poznatky. Nedokážou věci hluboce promyslet ani vytvářet skutečná osobní společenství.“

Názory často ovlivňuje způsob zaměstnání. Není divu, když expertka Microsoftu na dospívající Danah Boydová horuje, že „techniky a mechanismy rychlopalebného přenášení pozornosti budou velmi užitečné“. Zakladatel internetové firmy William Schrader dodává: „Na základě schopnosti používat rozptýlené pozornosti jako nástroje bude mládež roku 2020 dispono-

vat kognitivními schopnostmi, jež leží daleko za hranicemi toho, co si dnes dokážeme představit.“

Tito optimisté předpokládají, že lidská paměť je schopna si zapamatovat hyperlinky a URL stejně jako fakta a příběhy, i když to z hlediska výzkumu paměti není pravda.

Aby si ověřili, co digitální domorodci opravdu umějí, provedli vědci z British Library výzkum na příslušnících tzv. „Google Generation“, což je ještě mladší odnož digitálních domorodců.

V prvé řadě zjistili, že rozhodně nepoužívají Google jen k vyhledávání informací nebo dokonce k učení, většinou jej od začátku používají ke komunikaci s přáteli, která dříve probíhala osobně na školním dvorku. Důležité je též stahování hudby a her. Padl i mýtus, že Google Generation má technologické dovednosti, které rodiče a učitelé postrádají. Prakticky se nijak neliší a v uplynulých 15 letech nedošlo v tomto směru k žádnému vývoji. Tito mladí uživatelé nejsou schopni vyhodnotit kvalitu pramenů, rozlišit dobré (např. vědecké studie) od špatných (nepodložených názorů). Google Generation chybí znalosti o organizaci informací, podle jaké logiky se dají spojit, co je důležité a co ne, takže příliš dobře hledat na síti neumějí.

Anekdotickou ilustrací této neschopnosti je historka o třech německých žácích, kteří měli vytvořit referát o Gruzii (německy Georgien) a místo toho napsali o americkém státu Georgie.

Dá se říci, že Google pracuje jako zesilovač. Čím více toho o daném tématu víte, tím více informací vám Google poskytne. Nevíte-li však nic, nic také najdete.

Autoři studie své výsledky výstižně shrnuli do konstatování, že Google Generation je vlastně generací Ctrl+C a Ctrl+V, což potvrzuje spousta referátů a seminárních prací stahovaných z internetu, jakož i nestydaté případy plagiátorství, zejména u politiků, včetně českých. Po nějakých superkognitivních schopnostech není u digitálních domorodců ani vidu, ani slechu.

Multitasking = narušená pozornost

Podle jedné americké studie přeruší moderní člověk práci v průměru každých 11 minut. Zazvoní mobil, přijde SMS nebo e-mail. Digitální věk způsobil, že skoro pořád děláme více věcí najednou. Pro současné vyřizování více úkolů se prosadil novotvar multitasking. V rámci této knihy jde výhradně o mediální multitasking. Příklady – v jedné studii popisuje 17letý Američan svůj všední den takto: „Každou vteřinu, kterou strávím online, multitaskuji. Právě teď se dívám na televizi, kontroluji e-maily, každé dvě minuty čtu zprávy, vypaluji hudbu na CD a píši tuto zprávu.“ 15letá dívka: „SMSkami se permanentně bavím s lidmi, zároveň si prohlížím, e-maily, dělám domácí úlohy nebo hraji počítačové hry a u toho telefonuji.“

Podle průzkumu nadace Kaiser Family Foundation z roku 2005 užívají mladí média 6,5 hodiny denně, po započítání všech médií jednotlivě 8,5 hodiny. Tedy multitaskingem ušetří-li 2 hodiny a dívky k němu mají větší sklon než chlapci.

Multitasking souvisí s kontrolou myšlení, s potlačováním

irelevantních věcí a se soustředěním na konkrétní úkoly. Je to schopnost jednak naučená, jednak daná. Multitasking by pak mohl mít pozitivní vliv – více věcí ke kontrolování přispěje ke zkvalitnění kontroly – nebo naopak – multitasking povede k povrchnějšímu zpracování mnohočetného a neustále se měnícího vstupu. Trénujeme tedy multitaskingem pozornost, nebo ji naopak narušujeme?

Odpovědi na tuto otázku se ujali vědci ze Stanfordovy univerzity. Na speciálně sestavený dotazník nechali odpovědět 262 studentů. Ve vzorku našli 19 studentů s výrazně vyšší hodnotou než, je průměrné používání multitaskingu, a 22 studentů podprůměrných. Poté u studentů testovali schopnost odfiltrovat nedůležité podněty. Dalo by se čekat, že studenti, kteří multitasking neprovozují a proto nejsou zvyklí kromě důležitého sledovat i nedůležité, dopadnou v takovém testu hůř. A naopak ti, kdo jsou zvyklí vyřizovat více úkolů najednou, se nedůležitým podnětům dají rozptýlit méně.

Dopadlo to však úplně naopak, nemultitaskeri se úkolů zhostili dobře, nezávisle na tom, kolik se přidalo rozptylujících podnětů. U multitaskerů však výkon s přibývajícím počtem rozptylujících podnětů významně klesal.

Též při druhé standardní úloze na měření duševní výkonnosti vykázali multitaskeri horší výsledky. Třetí test pak prokázal, že multitaskeri dokážou hůř ignorovat nejen rozptylující vnější podněty, nýbrž i vlastní rozptylující myšlenky. Jsou tedy téžavější než průměrný vzorek populace.

Někdo může namítnout, že testy jen ukázaly, že větší sklon k multitaskingu mají „hloupější“ lidé, kteří vykazují horší výsledky i v jiných testech duševní výkonnosti. Jenže v nich se obě skupiny nelišily.

Závěr. Multitaskeri vykazují problémy s ovládním vlastní psychiky. Při všech duševních schopnostech, které jsou při multitaskingu potřeba, dopadají multitaskeri výrazně hůř než nemultitaskeri. Dokonce i při střídání úloh, což by měla být jejich doména, jsou výrazně pomalejší než nemultitaskeri. Jedná se jenom o tzv. selekční efekt (kdo je vysoký spíše hraje basketbal), v našem případě lidé určitého typu rádi přijímají co nejvíce informací najednou a nechávají se jimi rozptylovat – nebo o tréninkový efekt, tedy že chronický multitasking vede ke změně kognitivního stylu?

Spitzer se přiklání k druhému názoru, takže podle něho multitaskeri nedělají nic jiného, než si aktivně trénují povrchnost a neefektivnost.

Nespavost, deprese, závislost

Již zde bylo uvedeno, že používání digitálních médií bere čas pro spánek. Jeho nedostatek mění metabolismus, narušuje vylučování inzulínu, čímž se zvyšuje hladina cukru v krvi. Jsou to tytéž změny, které vedou k cukrovce. Navíc dochází ke snížené potřebě klidového energetického výdaje o 8 %. To znamená zvýšení tělesné váhy o 5 kg ročně, což vysvětluje obezitu dnešních dětí. Především jsou ohroženi chlapci, kteří tráví spoustu času hraním videoher.

Dlouhé trávení času s digitálními médii má dopad nejen na tělo, ale i na ducha. Komu se kontrola nad digitálními médii vymkne z rukou, propadá stresu a depresím, ještě se obzvlášť vyskytují u dívek a mladých žen, trávících každou volnou chvíli na sociálních sítích. Chronický stres vede k odumírání nervových buněk v mozku, kde, např. v hipokampu, i v dospělosti trvale dorůstají. Stres však způsobuje, že jich zde dorůstá méně – dochází k narušení koncentrace a paměti.

Byla prokázána též souvislost mezi nadměrným používáním internetu a depresivní psychopatií. 18 lidí, asi 1,2 % vzorku, kteří splňovali kritéria internetové závislosti, bylo depresivních v průměrném až těžkém stupni a užívali internet především jako zdroj her a pornografie.

Dnes nikdo nepochybuje o internetové závislosti a je též znám mechanismus jejího působení. V květnu 2011 předložili němečtí vědci spolkovému ministerstvu zdravotnictví údaje o internetové závislosti. Ta byla zjištěna u 1,5 % dotázaných. Jednalo se o lidi, kteří týdně tráví na internetu v průměru 29,2 hodiny. Závislí užívají internet velmi intenzivně v noci, což omezuje spánek, redukuje aktivity v reálném světě a vede k rostoucí sociální izolovanosti, což v kladné zpětné vazbě posiluje pobyt na internetu. Je to bludný kruh, z něhož bez pomoci odborníka není východiska.

Kriminologický výzkumný ústav Dolního Saská provedl výzkum mladistvých hráčů počítačových her a kromě odhalené závislosti u 3 % chlapců a 0,3 % dívek nad 15 let vypracoval i seznam charakteristických znaků počítačových her, jež vykazují obzvlášť vysoký závislostní potenciál:

- udělování virtuálních odměn v závislosti na množství času stráveného při hře
- udělování vzácných a pro hráče prestižních virtuálních odměn při omezení mechanismů přerušování posilování herní zásady, která uživatelé působí přímé nevýhody, pokud herní svět nenavštěvuje pravidelně
- zdoluhavý levelový systém, který k přivedení herní postavy na poslední stupeň vyžaduje vytrvalé a časově náročné hraní po několik měsíců
- rozlehlý a složitý herní svět, který vyžaduje několikaměsíční průzkum
- složitě zadání úkolů, které je možno řešit jen v sehraném a kompletním hráčském společenství, což vede k silným sociálním závazkům vůči spoluhráčům.

Závěrečné slovo praktika, dětské lékařky:

Celkově do sebe zapadají odborné výzkumy a studie autorů neurofysiologa dokladané v této knize a moje již vskutku dlouholeté praktické zkušenosti. Knička je psána pro širokou veřejnost, proto je někde forma lehčí, svěží, neunavující, ale kdo chce do odborné hloubky, má v ní odkazy.

I já pozoruji špatný vliv digitálních médií na vývoj řeči u dětí. Jde především o animované pořady pro malé děti.

Kromě uváděných Teletubbies v této knize se stejně chová náš milý Krteček, dětmi milovaný a napodobovaný.

Až do tří let se setkávám se slovníkem : jo-jo, hele, ne - a nic víc. Tento vývoj potencují rodiče, kteří dítě odkládají k TV, tab-

letům, mobilům a sami téměř s dítětem nekomunikují! I v pozdějším věku nastává díky tomu odcizení mezi dětmi a rodiči.

Při pravidelných preventivních prohlídkách se děti ptám, co dělají mimo školu, co je baví. Nejčastější odpověď je „počítač“. Chlapci na něm hrají hry, dívky jsou na sociálních sítích. Všechna v knize vyjmenovaná nebezpečí existují.

Jak z toho ven? Nabídnout lepší zábavu, zákazy nepomáhají.

Digitální učebnice by vyřešily problém velké váhy aktovek, jiný klad nevidím.

Vztah učitel a student je k učení důležitý. Jan Mühlfeit, který byl do r. 2014 evropský předseda softwarové společnosti Microsoft, řekl: „Věřím v technologie, ale lidský faktor, zejména ve vzdělávání, je nenahraditelný.“

Digitální média jsou součástí naší kultury. Náš svět by se bez digitálního zpracování informací zhroutil. Ale opravdu si musíme uvědomovat nebezpečí nadužívání těchto médií. Setkávám se s potížími dětí čím dál častěji. Je to častá nespavost, deprese, zvýšený tlak krve, závislost, stres, povrchnost a opravdu i ta demence.

V Brně v říjnu začaly kurzy pro děti 7-14 let s jejich rodiči, které mají závislost na internetu pomoci řešit. Inspirátorem kurzu je doc. PhDr. David Šmahel, Ph.D.

Poznatky z této knihy použiji ve své práci a budu apelovat na rodiče dětí: kojit, zpívat, vykládat nebo číst pohádky, hrát si s dětmi, znát jejich sny a hlavně rozumět svým dětem.

Pokrok se nedá zastavit a byla by to jistě hloupost, ale dávkovat vše v pravý čas a přiměřeně, přiměřeně...

Začal jsem toto představení Spitzerovy knihy odkazem na sci-fi povídku a také je tak ukončím. Myslím, že stačí, když řeknu jenom Čerpadlo 6, aby všichni v sále věděli, že mám na mysli skvělou povídku Paola Bacigalupiho ze stejnojmenného sborníku. Její hlavní hrdina, potomek digitálních domorodců, jak ho teď už můžeme označit, sice neobjeví tajemství počítání na prstech, ale musí se znovu naučit slova spojovat s jejich obsahem, aby pochopil informace ve starých technických manuálech a

mohl odvrátit ekologickou katastrofu.

Digitální technologie jsou jako oheň – dobrý sluha, ale zlý pán. Jestliže se tím pánem skutečně stanou, budou se naši potomci opravdu znovu učit počítat na prstech.

František Novotný / Fénixcon

Manfred Spitzer, Digitální demence, Host, Brno 2014, překlad František Ryčl, 343 str., 339 Kč

Zažijte výlet na planetu Solaris

Devět a půl hodiny, čtrnáct kapitol, hlas otce a dcery na tajemné planetě pokryté živoucím oceánem: To je *Solaris* v podání nakladatelství audioknih Tympanum a studia Needles. Jedná se o nezkrácenou verzi knihy Stanisława Lema načtenou před dvaceti lety Richardem Honzovičem pro Knihovnu a tiskárnu pro nevidomé Karla Emanuela Macana, rekonstruovanou a doplněnou o zvukové efekty a zapojení herečky a dabérky Renaty Volfové v současné verzi. Jak se toto audio zpracování slavného románu nesoucí se ve znamení netradičního setkání napříč generacemi povedlo?

První pohled na obal CD bere dech: Grafika Federica Díaze je úchvatná a dokonale se k *Solaris* hodí. Nás však samozřejmě zajímá především obsah... Na dvou CD se dočkáme více než devíti hodin záznamu ve čtrnácti kapitolách, z nichž každá je rozdělena do dvou až čtyř částí. Dělení je praktické pro staromódní přehrávače, které si nepamatují přesně, na jakém místě jste pozastavili poslech, nebo mají vnitřní úložiště příliš malé pro nahrání celé audioknihy. Rekonstrukce záznamu skvěle namluveného Richardem Honzovičem se povedla velmi dobře, doprovodné efekty však mají kolísavou úroveň. V některých místech dokážou bravurně dotvořit atmosféru, například hned v úvodních scénách přiletu Krise Kelvina na stanici, zatímco v jiných vyložení ruší poslech a občas bohužel i srozumitelnost. Osobně jsem tento problém nejvíce vnímala už v několika počátečních rozhovorech Kelvina se Snoutem, kde se vedle něj navíc projevuje i zvuková modulace k rozlišení hlasů různých postav.

Zapojení Honzovičovy dcery Renaty Volfové do role Kelvi-

novy zesnulé přítelkyně Harey byl ovšem výborný tah, který pomáhá zapojit posluchače do poslechu a učinit příběh o to živějším. Nemohu se ubránit pomyšlení, že zapojení dalších herců do rolí Snouta a Sartoria by audioknize možná prospělo tím více. Ač je Honzovičův přednes výborný, zvuková modulace uplatněná na dialogy jiných mužských postav působí zvláštně, místy až matoucím dojmem, a další herci by spíše než snaha hlas odlišit zkreslením působili mnohem přirozeněji. Ovšem to by už šlo o významnější zásah do původního díla a přišli bychom o výjimečnost nahrávky hlasu otce a dcery. Za nejrozzumnější bych tedy považovala mírnější modulaci.

Na jednu stranu je příjemné, že jsme se dočkali nezkráceného díla a můžeme si vychutnat celou *Solaris*, na stranu druhou právě tento román není kvůli častým delším popisným pasážím úplně ideální materiál na audioknihu. Lidská pozornost je ošemetná věc a není snadné ji udržet, přičemž přinejmenším v mém případě je to mnohem obtížnější u poslechu než u četby knihy. *Solaris* jsem kdysi přečetla jedním dechem, zatímco u audioverze jsem měla pocit, že by jí zkrácení prospělo. Pokud vám však nedělá potíže udržet při delším poslechu audioknih pozornost a obzvlášť máte-li rádi dílo Stanisława Lema, určitě si *Solaris* nadmíru užijete – přednes Honzoviče i Volfové je opravdu příjemný a pěkně vystihuje postavy a i zvukový doprovod je navzdory kolísavé kvalitě spíše pozitivní a zajímavý.

Julie Nováková / XB-1

Stanisław Lem: Solaris (audiokniha) nezkrácená verze, čtou Richard Honzovič a Renata Volfová, stopáž 9 h 30 min, 399 Kč, vydalo Tympanum ve spolupráci se studiem Needles

Král triviální fantasy je zpátky a píše jako zamlada

Po čtrnácti letech se fanoušci série Zaklínač znovu setkávají s Geraltem z Rivie, kterého do literárního světa vyslal Andrzej Sapkowski. Návrat je to triumfální.

Jen málokterý autor fantastiky z bývalého východního bloku je v žánru tak známý jako **Andrzej Sapkowski**, jehož Zaklínač (polsky Wiedźmin, anglicky Witcher) dnes neoddiskutovatelně patří ke klasice žánru fantasy. A když se po čtrnácti letech znovu shledáme s Geraltem z Rivie, půjde zcela jistě o událost, kterou si žádný fanoušek nenechá ujít.

Sapkowski proslul i tím, že Zaklínače začal psát proto, že ho neuspokojovalo nic z tehdy v Polsku nového žánru fantasy. Měl načtenou zahraniční scénu (mnohokrát vzpomínal zejména na Rogera Zelaznyho), kterou se nechal ovlivnit, ale základ svých příběhů položil do světa s jasně slovanskými kořeny. Něco podobného bylo na konci 80. let přelomové stejně jako Sapkowského styl.

Suchý, ale přesto poetický, bez patosu, přesto mistr romantických zápletek, ale vždy břitký a úderný. Tak by mohla znít definice jeho literárního stylu, jež používal v povídkách o zaklínačovi Geraltovi, proměněnci s kočičíma očima, který putuje světem, aby chránil obyčejné lidi před nestvůrami. Sapkowski často hledal inspiraci v pohádkách, kterým dával nový kabát. Jeho nová mytologie se vysmívá tmářství, ale připouští, že kořeny mohou mít reálný podklad. Cynicky je pak převypráví z hyperrealistického úhlu okořeněného pro autora tak typickou nadsázkou.

Krev teče, děj se vleče

Ovšem u povídek Sapkowski zůstat nechťel. Podle všeho je ve stejné době jako Terryho Pratchetta dostihla malomyslnost, když jej literární kritika brala pouze jako autora fantasy, a nikoli jako spisovatele. Rozhodl se, že napíše o zaklínači pentalogii, ve které dokáže, že literatura je literaturou, ať už se odehrává v jakýchkoli kulisách. Bohužel vše nevyšlo dle jeho představ.

Každý další díl pentalogie byl objemnější a spletitější. Původní fanoušci zaklínače, kteří byli zvyklí na přímočarou akci, hojně reptali. Slavný fanouškovský citát z poloviny 90. let zní: „Krev teče, děj se vleče.“ Proměna Sapkowského stylu do výpravné epiky s literárním přesahem daleko za žánr fantasy byla stravitelná jen pro zlomek jeho fanoušků – na druhé straně ti, kterým byly nové práce určeny, jej i nadále brali pouze jako autora akčních prvoplánových povídek...

Po dokončení pátého dílu (Paní jezera, česky 2000) se našlo jen málo čtenářů, kteří jásal. Po čtrnácti letech můžeme nicméně s klidem prohlásit, že Sapkowského pentalogie patří k tomu nejlepšímu, co bylo v žánru fantasy vytvořeno.

Následovala husitská trilogie o Reinmarovi z Bělavy, kde

Sapkowski dokončil, co v závěru ságy o zaklínačovi začal – svou proměnu ve spisovatele velkého formátu. Perfektní konstrukce trilogie a komplexnost literární i historická potvrdila, že Sapkowski i přes svou image lehké zatrpklého grobiána patří k nejlepším polským spisovatelům současnosti.

V minulém desetiletí také spolupracoval na scénářích ke dvěma pokračováními hry Zaklínač, díky níž se jeho svět proslavil i na Západě (jeho knihy dobyly Španělsko, Německo a další země, ovšem USA nikdy masově nezasáhly). Nejde pouze o adaptace knih, Geralt z Rivie na monitoru zažívá nová a v podstatě plnohodnotná dobrodružství.

Návrat ke kořenům triviální fantasy

Přesto když Sapkowski ohlásil novou knihu o zaklínačovi, znamenalo to senzací i značnou dávku obav v komunitě jeho fanoušků. Dlouhá léta byl zásadně proti návratu do úspěšného světa, považoval celý příběh za ukončený. Jak návrat provede? Možností bylo několik, ale Sapkowski vybral ten nejméně pravděpodobný: vrátil se do bezčasí prvních povídek, krátce před událostí, které přetavil v začátek svojí velkolepé ságy.

Ještě větším překvapením je ale fakt, že se vrátil nejen časově, ale také k původnímu stylu! Sapkowski udělal to, co po něm chtěli skalní fanoušci (kteří mají daleko raději pořádnou knihu než literaturu), odhodil vysoký styl a naservíroval čtenářům triviální, ale skvostně napsaný fantasy román, který znamenitě připomíná jeho ranou tvorbu. Je to takřka neskutečné, stačí pár stránek a jste zpátky. Jako by neuplynulo dvacet let. Zaklínač je zpět.

Sapkowski se evidentně hodně naučil i při spolupráci na tvorbě scénáře pro hry. Bouřková sezóna, jak se kniha jmenuje, má poměrně jasně definované „lokace“, ve kterých se odehrává, klidně by mohla posloužit jako scénář k dalšímu hernímu počínu. Přesto není schematická.

Všechno začíná nevinně. Geralt se zastaví v bezvýznamném městě, ve kterém mají vyhlášenou restauraci. Touha dobře se najíst však spustí celý řetězec událostí, po nichž Geraltovi zhořkne v ústech každé jídlo na hodně dlouho. Přesto debuzírování zůstává i nadále akcentovanou složkou děje, zejména vyskytnou-li se na scéně trubadúr Marigold, ze kterého se během čtrnácti let, kdy jsme se s ním neviděli, stal pravověrný fodie.

Děj však nezpomalil ani obšírné popisy opulentních tabulí. Zaklínač se záhy ocitne ve vězení, někdo mu ukradne jeho legendární meče, někdo další s ním nepěkně manipuluje, zkrátka co se může pokazit, to se pokazí, a zaklínač je vším, jenom ne pánem svého osudu – paradoxně, protože to vždy byla základní premisa jeho předchozích dobrodružství. Pochopitelně

Ondřej Neff: Pán vzduchu

„Uchýlili jsme se do patra červeného parního omnibusu.“
(str. 164)

Verneffka **Pán vzduchu** je první ze svazků trilogie *Tajemství pěti světadílů* (2014-2015). Slovo verneffka (které si fanoušci změnili na verneffovka, pozn. redakce) přitom vymyslel Ondřej Müller, vžilo se pro adaptace verneovek (2008-2011) vydané Albatrosem (dosud je jich osm), avšak tohle není adaptace. Zde čteme původní práci, i když odlišnou ve Vernově stylu. „Snažil jsem se, aby měla všechny náležitosti opravdové verneovky.“ uvádí autor v doslovu.

Právě Neff a Müller vykročili tímto směrem díky výroku francouzského romanopisce, který je součástí jednoho starého interview. V něm tenkrát Jules s vážnou tvářích nadhodil, že by ještě rád napsal román, jenž oživi mnohé hlavní postavy *Podivuhodných cest* a dovede čtenáře zpátky na ta místa glóbu, která už díky verneovkám poznali. Verne svůj odvážný nápad bohužel nikdy neuskutečnil, ale dnes je takřka vymalováno. Je realizován právě prostřednictvím *Tajemství pěti světadílů*, přičemž oněmi světadíly rozumíme Evropu, Ameriku, Afriku, Asii a Austrálii.

Antarktidu ne. Antarktis Neff pomí-
nul a ani za Vernových časů ještě nebyla
co kontinent vnímána. Verne ji po Poeo-
vě vzoru líčí jako pevninu rozdělenou na
jižním pólu průlivem (*Dvacet tisíc mil
pod mořem, Ledová sfinga*).

Hlavním hrdinou i vypravěčem Neffovy trilogie je velice schopný a samostatný agent Maukler, předchůdce Bondův (Jmenuji se Maukler, James Maukler.) a ctitel map, který si díky jejich večernímu studiu pamatuje názvy snad veškerých lokalit na Zemi. I těch nejmenších u řeky Limpopo. Na britské útraty byl vycvičen v umění tai-či v tibetském klášteře Rongpu na úpatí Mont Everestu a druhem se mu na /takřka válečném/ tažení (které má ovšem světovému konfliktu.....

nechybí krásné čarodějky, šílení čarodějové, úlisná šlechtá, přisposbí trpaslíci ani všelijaké nestvůry.

Návrat Sapkowského do zaklínačova světa je triumfální. Jistojistě si opět zkazí pověst u literární kritiky, která si navykla na daleko spletitější děj a o poznání hlubší myšlenky... Ale je pěkné vidět, že od něčeho podobného se Andrzej dokázal osvobodit. Když bude chtít napsat velký román, napiše ho. Příště. Ted' chtěl udělat radost fanouškům Geralta z Rivie. A to se mu povedlo dokonale.

Richard Klíčník

Richard Klíčník

tu zabránit) stává Hubert Fix ze Scotland Yardu, gentleman ozdobený buřinkou, pro kterou se vrhá kamkoli. Je známý z *Cesty kolem světa za osmdesát dní*, což byla a je Neffova nejoblíbenější verneovka. Fix, právník, díky Ondřejovi nově vystupuje také v závěru verneffky *Před nedělí v balónu*. Už v adaptacích totiž Neff chystal pole triologii.

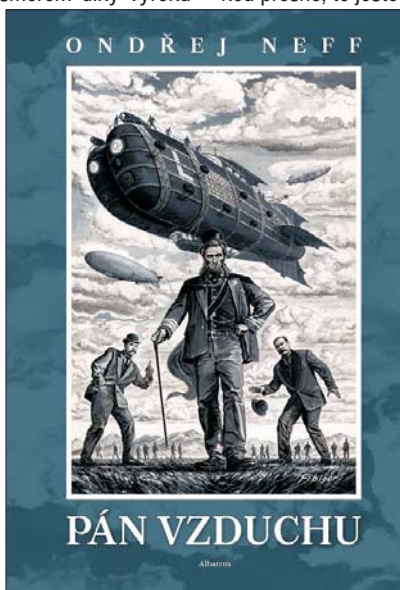
Zatímco na pana Fogga fixovaný kdysi Fix je postava Ver-
nova a také původní verze Jamese Mauklera se objevila už ve
verneovce *Zemí šelem*, jejich soupeř a ústřední arcilotr a pa-
douch Virgil Adrian je čistě dílo Neffovo. Jako nejbohatší muž
světa Virgil licoměrně hlásá mír, ale tušíme zradu. Černou? Ja-
kou přesně, to ještě nevím, ale je to monstrum a v *Pánu vzdu-
chu* mi silně asociovalo falešného čarod-
ěje ze země Oz.

Trilogie, nemající v české literatuře obdoby, se sice odehrává koncem 19. století, nicméně nás koupe v paralelní, silně steampunkové historii. I elektřina je zde již generována a využívána, nicméně fakticky tu zvítězila pára. Autorův žert? Do značné míry ano, ale jen po vzoru řady vědeckých žertíků Vernových. Ani Francouz přece nemohl minit veškeré výplody svých vynálezců vážně, připomněl Neff už ve svých monografiích o slavném snílkovi.

Navzdory výše zmiňovanému interview Verne nikdy nezdůrazňoval, že se jeho hrdinové pohybují světem, ve kterém šlépěje zanechaly i postavy jeho předchozích prací.

To Neff napravil a naopak rázné vytahuje za uši na světlo vše, co kde lze propojit. Tak se už v prvním svazku potkáme na palubě vzducholodi Queen Mary 2 s bratrancem Benediktem z *Patnáctiletého kapitána* a putujeme po stopách inženýra Hillara Bankse z románu *Zemí šelem*. Právě tehle dobráčky, byť naivní génius má na svědomí i podstatné zintenzivnění „století páry“.

Promyšlené jsou rovněž odkazy na *Ocelové město* (výrazně využito) a třeba i na *Carova kurýra*, *Zatopenou Saharu* či na hrdiny románu známého v češtině jako *Oceánem na kře ledové*. Hovoří se o „slavném“ Samuelu Fergusonovi z *Pěti neděl v balóně* a jeho pozdějším příklonu ke vzducholodím, načež i letadlům těžším vzduchu. Slyšíme taky o hrdinech knížky *Se Země na Měsíc a...* Fascinující úvodní sekvence *Pána vzduchu* se odehrává v okolí „*Tajemného hradu v Karpatech*“, kde se navíc dotkneme legend o upírech a Draculovi. Svět *Kontinentů* je uhrančivý, víc a víc nás vtahuje, existují tu i pravdivé vzpomínky na „*Vynález zkázy*“ a ještě nezemřel *Robur Dobyvatel*. Všeobecně je díky Arronaxově románu znám kapitán Nemo, jehož od Verna už kdysi převzal J. M. Troska, a právě říši českého Nema hodlá Neff organicky/logicky propojit se světem Nema Vernova v třetí části trilogie.

Stále mluvím o trilogii, ale... Tento projekt má vlastně šest částí. Každý svazek totiž zahrnuje části dvě. V případě *Pána vzduchu* se tím jedná o díly *Evropa* a *Amerika*, i když nestejněho rozsahu. Úvodní *Evropa* je dvakrát delší než *Amerika* a sestává z dvou dobrodružství obklopujících Adrianovu ničivou „prezentaci“ pro vlády světa.

Jádrum prvního z oněch dobrodružství je objevení tzv. Křakena, jádrem druhého úžasného Adrianův vynález předváděný šokovaným politikům a novinářům. Megaloman je sezval do Transylvánie a rozpohyboval tu zemskou kúru. Experiment je úspěšný. Plánuje vyzdvihávat části mořského dna a naopak kamsi do podzemí zašle Bankovy anglické laboratoře, aby zahladil stopy po... Po čem vlastně?

Při pátrání po Bankovi se Maukler a Fix seznámí s dvanáctiletým Markem Davenportem a jeho mladou vychovatelkou, která tu představuje jediný ženský element v jinak typicky vernovském světě a již víc a víc zajímá právě agent Maukler, byť je tento zájem k naší nelibosti posléze přenesen i na magnetizujícího Adriana (který mate a přitahuje i Marka).

Styl této verneffky plně dialogů je jednotný, ale zaregistrujeme také pasáže až „rozhlasové“ (i pro rádio autor adaptoval značné množství verneovek) a zrovna tak si text víckrát říká o komiksové zpracování. Na tom se Albatros už domlouvá s plodným kreslířem Petrem Koplem. Ale konstrukt *Tajemství* taky až pozoruhodně připomíná koncept počítačové hry. Nicméně autor nasadil víc než virtuální figury. Osobně vystoupí Benjamin Disraeli, hovoří se o mladém Leninovi, o Edisonovi, Teslovi, s hrdiny spolupracuje architekt Frank Lloyd Wright. Zároveň se ovšem lze setkávat s fiktivními postavami verneovek, a tak je Mauklerovým kamarádem i „Nový hrabě Monte Cristo“. Dr. Antekirt. Neff zběhle pracuje s detaily a celou masou reálií, nicméně má dar text nepřetížit. Tím se liší i od Verna. Ten kdy si láskou k výtčům a faktografií potopil pod hladinu čtivosti nejen román *Na vlnách Orinka*.

Ano, jinde byl uměřenější. V jeho době měly pasáže o přírodě a zeměpisu smysl. Ale ten se dnes vytrácí. Nikoli ve všech případech, vzpomeňme však, že i Umberto Eco nedávno do-

spěl k závěru, že musí trochu seškrtnat výčty ve *Jménu růže*. Taky Julese Verna proto dál adaptujeme.

Neffovu trilogii ilustrují Milan Fibiger, Ladislav Badalec a prostřednictvím map Jaromír Vraštil. Příští, prostřední svazek má vyjít v lednu 2015 pod titulem *Pán země*. Bude se odehrávat v Africe a... zřejmě i pod ní. To připomíná některé světy Roberta Krafta, autora *Nobodyho*, nicméně je to jen vnějšková, dost vzdálená příbuznost. A celek?

Krásným je projektem. Lito mi je pouze jednoho. Těch několika dětí, které dnes (což je trend) víc anebo i méně programově *nečtou*.

Mimo jiné tak nebudou s to ocenit, nakolik trefně autor přirovnal pilotování parní vzducholodi k jízdě na koni.

A P. S.? Je tu samozřejmě i humor. Knižka je humoru plná. A Maukler ani v nejmenším nepochybuje, že „ohavná“ (i když francouzská) Socha svobody, přes kterou přelétá vzducholodí, brzy zreziví a opět bude odstraněna.

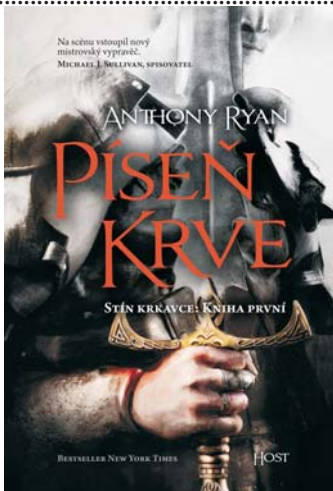
Ivo Fencel

P. S. „Tajemství pěti světadílů“ má Š E S T částí (vyjít mají ve třech svazcích) a vystupuje tu nejen kníže Dakkar (tj. kpt. Nemo) Vernův, ale i ten Troskův. Jsou ostatně totožní. Neff velice rafinovaně proputuje dějiště většiny verneovek a o těch, na jejichž lokace se přece nedostane, se aspoň zmíní (např. Carův kurýr), respektive zapojí jejich hrdiny (Cascabelova rodina artistů z románu v češtině známého jako Oceánem na kře ledové, který fakticky líčí cestu kolem světa). Ve druhé části je vysocí působivé setkání s tělem Herr Schultze, který snad (není to jisté) ještě stále sedí pod obří čoučkou tak, jak umrzl po explozi vlastního náboje. „Obří“ Schulze, jak si možná vybavíte i díky dávné rytině, drží v ruce „obří“ brko na psaní, takže poněkud připomíná Maxmiliána Drápa. Na tomto románu měl (původní) podíl André Laurie, který do obdobného posezu umístil i Defoeova Robinsona (podle něj skutečného) ve svém nevalném románu Dědic Robinsonův. Foglar se však patrně neinspiroval ani jedním z nich, existuje totiž také krátká povídka sira Arthura Conana Doylea Zapečetěný pokoj.

Nakladatelství Host

nikdy fantastiku nevyklučovalo za svých plánů, již v roce 1991 vydalo Maso Martina Harníčka nebo o jedenáct let později román *Peklo Beneš* Josefa Nesvadby, ale zhruba od roku 2013, kdy vydalo *Mapu času* Félix J. Palmy a *Kostičas* Samantha Shannonové o rok později, lze sledovat soustavný zájem o tento žánrový segment.

Na sklonku loňského roku pak vydalo první díly dvou fantasy trilogií *Píseň krve* Antony Ryana, výpravou epickou fantasy srovnávanou se Hrou o trůny G. R. R. Martina (Vélina Al Sornu čeká budoucnost, kterou má teprve pochopit. Budoucnost, jež změní nejen království, ale také celý svět), a *Temné bratrstvo* britského autora Luka Sculla (I v takových chvílích se však najde pár odvážlivců, kteří si uchovávají jiskru naděje, spojí své síly na obranu proti tyranii nesmrtelných pánů a vytvoří nezvyklou skupinu – Temné bratrstvo).

Civilizační šok²

Část sedmá: Armádní sirotci

Na služebních cestách jsem objevil nečekaný zdroj informací o USA: řidiče limuzín. Každý z nich má zajímavý příběh, a když se zeptáte, poví vám jej. Díky drahému parkování na letišti jsem tak poznal Ameriku ještě z jiného úhlu.

Řidiči limuzín nejsou šílení taxikáři, které možná znáte z New Yorku. Pocházejí ze střední třídy a na pracovní kvádru si nemuseli zvykat. Poměrně často se rekrutují také z řad vysloužilých vojáků, kteří jednoduše vyměnili jednu uniformu za druhou. Zdá se mi, že spíš než přivýdělek k důchodu si chtějí popovídat na částečný úvazek. Jeden z řidičů mi vyprávěl příběh, který zachycuje Ameriku dvacátého století výstižněji než čísla a statistiky.

Joe byl menší chlapík hodně přes šedesát a mluvil přehnaně uctivě. Skoro jako bych za každou odpověď slyšel: „Yes, sir!“ Celý život strávil v Air Force a díky zažitému drilu byl schopen sloužit i zákazníkům, které by ostatní řidiči nejradyji zardousili. Proto mu dávali obtížné štace, jako nákupní cesty bohatých paniček z Bostonu do New Yorku, při kterých dva dny poslouchal jen jejich sekýrování.

Druhá světová válka a neexistence antibiotik udělaly z Joea v útlém věku sirotka. Putoval mezi ústavy a opatrovníky po celém Massachusetts. Když říkám opatrovník, nepředstavujte si, že ho opatrovali. O sirotky měli největší zájem farmáři jako o levnou pracovní sílu. Stát farmářům rád vyšel vstříc, co jiného s opuštěnými dětmi dělat? Existovala sice povinná školní docházka, ale když přišla sklizeň, sedláci měli jiné priority. Školní absence se s ředitelem vždycky spláchla v hospodě.

Joe v dětství nebyl žádný lumen, takže poznal hlavně bití. Často putoval z rodiny do rodiny jako čeledín, až na to, že pracoval za stravu. Vzpomněl si jen na jednoho člověka, který byl k němu vlídný. Učitel ve druhé třídě ho naučil číst a stěžoval si na úřadech na sedláka, který ho nepouštěl do školy. Výsledek se dostavil. Joe se stěhovat do další rodiny v jiném městě.

Jedny ruce na výpomoc nestačily, proto si farmáři brali sirotky po skupinách. Joe tak poznal ještě jednu osobu, která na něho byla hodná. O něco starší holčička se bohužel líbila nejen Joeovi, ale i sedlákům. Sirotci se pomoci dovolat nemohli, státní úředníci jich měli na krku spoustu a případy obtěžování se jim řešit nechťelo. Dívka spáchala sebevraždu a Joe zůstal sám.

Vyprávěl mi, že jeden čas bydlel v Milfordu, v místě mého zaměstnání. Cestou do školy kolem trati si někdy vyskočil na nákladní vlak a kousek se svezl. Jednou vlak v centru města zastavil a svištěl přes městečka až na konečnou v Bostonu. Farmář si ho musel vyzvednout nákladem na policejní stanici a celou cestu domů drtil mezi zuby kletby. Joe dostal nakládačku, na kterou do smrti nezapomene. A stěhoval se na další štaci.

Když vyšel základní školu a odkroutil si pár let na farmě navíc, úřady usoudily, že musí být dospělý. Problém spočíval v tom, že nikdo nevěděl, jak je vlastně starý. Státní dozor při přesouvání z okrsku na okrsek ztratil všechny doklady. Ani Joe si nepamatoval, kolik mu je, protože nikdy v životě neslavil

narozeniny a nikdo mu nepřinesl dort se svíčkami. Úředník z matriky si ho postavil před sebe a dal mu na výběr. Sedmáct, nebo osmnáct? Den narození si může zvolit podle libosti.

Trochu to připomínalo film *Forest Gump*. Joe nevěděl, co si počít se životem, ale náhodné setkání s armádním náborářem změnilo jeho budoucnost. Sedmnáctiletí mladíci potřebovali ke vstupu do branných sil souhlas rodičů, takže bylo rozhodnuto. Joe se prohlásil za plnoletého a mohl jít. V té době byla válka v Koreji v plném proudu a dobrovolníky vítali s otevřenou náručí.

Air Force se stala jeho novou rodinou. Dali mu najíst, oblékli ho do slušivé uniformy, vyškolili ho v užitečných dovednostech a prozradili mu, že smyslem jeho života je bránit „american way of life“. Když přijel po výcviku do Koreje, konflikt našťásti uhasinal, proto jeho život neskončil kulkou v břiše, ale naopak začal. Na základně v Japonsku potkal anděla. V těch dobách ženy v bojových silách sloužily jen jako ošetřovatelky nebo kancelářské síly. Joe se seznámil s plavovlasou překladatelkou z korejštiny a japonštiny. Vyprávěl mi, že byla krásná a že nikdy nepochopil, proč si mezi tolika nápadníky vybrala právě jeho. Kromě orientálních jazyků uměla i španělsky a italsky, takže ji Air Force po skončení války převelela do Itálie. Díky rychlé vojenské svatbě spolu žili nejen v Itálii, ale jak to v ozbrojených silách bývá, putovali po různých základnách v Evropě i Jižní Americe.

U Air Force Joe strávil celý život. Se svou ženou měli sedm dětí a víc než dvacet vnuků. Díky veteránským výhodám měli i po odchodu do výslužby nárok na volné letenky. Na nedaleké letecké základně mohli požádat o dopravu po celém světě. Nebylo to komfortní jako s civilními aerolinkami, museli čekat, až Air Force vypraví vhodný let, a cestovali v nákladním letadle na bednách se střelivem, ale bylo to zadarmo. Po šedesátce obletěli ještě jednou svět a podívali se do míst svého mládí. Joe neuměl žádnou řeč, ale po boku ženy, která hovořila dvanácti jazyky, bylo cestování snadné. Dokud jim sloužilo zdraví, projeli Japonsko, Koreu, Itálii, Španělsko a Jižní Ameriku. Jeho milovaná žena se o něj starala až do té doby, než náhle zemřela.

Joe byl sirotek, ale nezůstal sám. Děti a vnuci ho pravidelně navštěvovali. Jenže bez anděla mu byly dny dlouhé. Aby zahlal smutek, našel si práci u Accent limousine a vozil zákazníky, se kterými si dobře popovídal. Někdy vozil i ty povýšené, ale to mu nevadilo. Z dětství byl na sekýrování zvyklý.

Z Joeova vyprávění jsem pochopil, že americké ozbrojené síly sirotky nejen vyrábějí, ale také je začleňují do života. Jak už jsem psal v *Nebojte se Ameriky*, armáda je viditelně přítomná v předivu americké společnosti. Jeden americký známý se se mnou přel, že to prý s militarizmem Ameriky přeháním. Veterán v každé rodině? Těžko! Prý pouhé 2,3 miliony Američanů prošly nasazením v Iráku a Afghánistánu. Jenže v ozbrojených silách slouží hlavně mladíci mezi dvaceti a pětadvaceti lety a tato věková výše je jen dvacet milionů silná. Z toho se dá odvodit, že asi 5 % mladých Američanů pobíhalo nějaký čas po Blízkém východě s karabinou M16A2 v ruce.

Když mezi vojáky započítáte i veterány z dalších historických válek, vyjde vám zajímavé číslo. Z šestnácti milionů amerických vojáků z druhé světové války dnes žije jen 1,7 milionu. Veteránů války v Koreji zbývá 2,3 milionů a přežívajících vietnamských bojovníků je 7,4 milionů. První války v Zálivu se zúčastnilo 2,3 milionů vojáků, i když ne všichni si zastříleli. Podle zdrojů Office of Public Affairs dnes žije v USA 23,3 milionů veteránů, což je 7,8 procent populace. Připočtete padlé a ty, kteří sloužili v ozbrojených složkách, ale na výlet do zámoří se nedostali, a vyjde vám ještě větší číslo. Moje tvrzení, že každá rodina má v albu foto, na které se zubí dědeček nebo strýc v uniformě, není daleko od pravdy.

Armáda plní zajímavou sociální funkci. Často do ní rukují ti nejchudší mladíci bez vzdělání a životní perspektivy. Mnozí z nich jsou „nepřizpůsobiví“, kteří by dříve nebo později skončili ve vězení. Jejich rodiče doufají, že jim vojenský drill napravit hlavu. Někdy to funguje. Ze vzpurného Mika, kterého znám z horolezeckých výprav, se po propuštění do civilu stal pilný student a podnikový právník. Další z horolezců Bill si až v Air Force přestal koledovat o kriminál. Stal se zbraňovým specialistou, mechanikem, elektrikářem a všumělem. Když po službě ve Vietnamu a u strategických bombardérů odešel do civilu, zůstala mu láska ke zbraním a sympatie pro vojenské vysloužilce.

Protože jsem si odkroutil dva roky základní vojenské služby v Československé lidové armádě, jsem technicky i já veterán. (Všichni američtí vysloužilci mají status vojenských veteránů, i ti, kteří neprošli ostrým konfliktem.) Když jsem Billovi líčil, jak jsem se jako voják Varšavské smlouvy připravoval, že budu bít Američany čepicí, moje drzost se mu zalíbila. Od té doby si povídáme hlavně o tom, jak se dá puška M16 přestavět z ráže 5.56 mm na kalibr 7.62, typizované střelivo východního bloku.

Jak jste asi pochopili, Bill ke zbraním přilnul. Má jich doma dvanáct a občas přehání. Jednou si ho v práci odvedl mistr stranou a naznačil, že doufá, že Bill nikdy nepřinese zbraň do práce a nebude dělat problémy. V USA se stává, že zaměstnanci řeší konflikt s nadřízenými razantněji, než bývá zvykem v Čechách. Bill mu na to opáčil, že ho v Air Force vyučovali v záškodnických technikách, využívat průmyslové chemikálie, tvarovat nálože do směrových výbušnin... Když se rohlédne po hale a vidí plynové potrubí, sudy nitrátů a práškový hoříčik, rodí se mu v hlavě nápad, jak se pomstít elegantněji než puškou. Kdyby chtěl, nezůstane z budovy kámen na kameni a nikdo mu to nepřisíje. Nevím, jestli mistra Billova odpověď uspokojila.

Na rozdíl od české armády se branné síly USA skládají z několika složek. Armáda – United States Army – tvoří jen část vojenských sil. Dnes ji tvoří 540 tisíc hlav (nebudu říkat mužů, protože ve vojenských složkách je asi 15 % žen). Druhá nejpočetnější síla je United States Air Force s 330 tisíci příslušníky. Starají se o bezpečnost ve vzduchu a ve vesmíru. Třetí je United States Navy s 320 tisíci námořníky. Kontrolují oceány na hladině, pod hladinou a ve vzduchu. Čtvrtou složkou jsou mariňáci, United States Marine Corps, se zhruba 195 tisíci elitními vojáky rychlého nasazení. Mariňáci jsou schopní udeřit během pár dnů i na druhém konci zeměkoule. Poslední složkou ozbrojených sil je United States Coast Guard se 42 tisíci bojovníky.

Jejich úkolem je kontrolovat pobřežní vody a vzduch (údaje převzaty z Wikipedie).

O náročnosti služby v různých druzích obranných sil svědčí maximální věk, kdy vás ještě přijmou do svých řad. Do US Army se můžete hlásit do pětatřiceti, do Air Force do dvaceti sedmi, k mariňákům do dvaceti osmi a Navy vás vezme maximálně do třiceti čtyř let. Starší vojáci už službu fyzicky těžko zvládají.

Když sečtete čísla, je celková síla ozbrojených sil 1,37 milionů. Ptáte se, jak se tedy mohlo stát, že se v Afghánistánu a Iráku vystřídaly dva miliony vojáků? To proto, že počty se neustále obnovují. Armáda během let přijme, vycvičí, nasadí do boje a vyplivne do civilu miliony bojovníků. To podporuje mé tvrzení, že zkušenosti s aktivní službou v ozbrojených složkách má početná skupina Američanů, přestože všeobecná branná povinnost neexistuje. Navíc existují rezervisti typu National Guards a Army reserve (851 tisíc hlav). To jsou ti víkendoví vojáci, kteří ve filmu honili Ramba. Žádní elitní bojovníci to nejsou, však také Ramba nechytili.

Otázka je, jestli jsou tahle čísla na vojenskou velmoc malá, nebo velká? Pro zajímavost porovnejte historické počty Američanů ve zbraní. V roce 1945 sloužilo 12 milionů Američanů, v roce 1955 2,9 milionů, v r. 1970 (konec vietnamského konfliktu) 3 miliony, v r. 1990 (první válka v Perském zálivu) 2 miliony a v roce 2000 klesly počty na 1,4 miliony. Branné síly zeshťhlily, přesto mají náboráři problémy doplnit stavy. Američanům se do armády nechce. Zase přichází řada na nejchudší, na sirotky a černé mladíky jednou nohou v kriminále.

Všeobecná branná povinnost skončila v USA v roce 1973. Dnešní mládež se musí pouze registrovat u strýčka Sama pro strýčka Příhodu, kdyby přišly na Ameriku zlé časy. Všeobecné odvody už nehrozí, armáda je plně profesionální. Tuhle změnu si vynutilo několik faktorů. V silných poválečných ročnících (tím myslím populační boom po druhé světové válce) bylo z čeho vybírat, armáda už každého nepotřebovala. Kromě toho vášněmi zamíchala válka ve Vietnamu. Ne každému se chtělo sloužit v deštěném pralese, kde pršely kulky. Odvedenci často odmítali narukovat a asi 100 tisíc jich uteklo ze země nejčastěji do Kanady, která je z humanitárních důvodů odmítala vydávat zpátky. Někteří z nich žili mimo USA mnoho let, než přišla amnestie Jimmyho Cartera v roce 1977. Ani pak se někteří z nich domů nevrátili. Jednoho uprchlíka jsme potkali na Panenských ostrovech. V sedmdesátých letech na něho doma vystavili zatykač, takže nebyl v USA následujících dvacet let. I v Clintonově éře stále vozil turisty na vyjížďky plachetníci a ukazoval Americe vztyčený prostředníček. Zpátky do země, která ho označila za zločince, se odmítal vrátit.

Česká armáda prošla podobným vývojem jako americká. Doufám, že dnešní profesionální armáda má lepší zvuk než ta, ve které jsem sloužil já. V roce 1985 se podmínky v přijímači daly srovnat s nápravným zařízením s ostrahou. Řev, ostnaté dráty, mizerné jídlo a cimry po dvaceti. Vojenským výcvikem sice prošli všichni, kdo měli méně než tři dioptrie, ale na Československou lidovou armádu bych si v boji nevsadil. Jen jednu chvíli jsem si připadal jako v Americe. Po čtyřech týdnech jsme po přísaze dostali první vycházku. Před vraty kasáren se sroti-

ly davy rodičů, kamarádů a milenek. Všichni jsme se strašně těšili, ale kvůli nějakému průšvihů velení řeklo, že nás pustí z kasáren až po oběd. Podcenili výbušnost situace. Tehdy běžel v kinech film Pevnost Apačů v Bronxu a „živý“ před branou se inspirovaly rasovými bouřemi v USA. Dav začal skandovat: „Pusťte bratry domů!“ Na to, že se psal rok 1985, to byla docela přča. Soudruzi vyvedení z míry nás urychleně nakrmili a vyslali ven v půl dvanácté. Domů jsem však šel až za dva roky.

V dnešních Čechách není armáda moc vidět. Za socialismu byla atmosféra dusivá, ale ani tehdy nebyla česká (ruská) armáda moc na očích. Možná se mýlím, ale řekl bych, že vojensství čiší z Ameriky víc. Počínaje historickými přehlídkami, náborovými reklamami v televizi, a konče vojenskými základnami rozmístěnými po celých USA včetně Massachusetts.

Před deseti lety jsem byl v San Diegu na konferenci a z okna Hiltonu jsem přehlížel modrý záliv Pacifiku. Ráno se mi nabídl neuvěřitelný obraz – plavebním kanálem se sunula letadlová loď následovaná v závěsu raketovým křižníkem. Ze San Diego bay vyjžděly americké síly střídát flotilu na Blízkém východě. Nedělali s tím žádné tajnosti, psaly o tom s předstihem místní noviny. Hladinu zálivu křižovaly civilní motorové čluny, plachetnice a lodní kyvadlovka. Mezi nimi se však proplétaly rychlé čluny s kulomety na přídi a pečlivě střelily boky obrněnců. Po případu torpédoborce Cole NAVY bezpečnostní opatření přitvrdila.

Vidět letadlovku v akci byl zážitek. Je to obrovský kolos, jenže ne všichni měli respekt. Jedna motorová jachta se rozhodla udělat myšku a zkrátit si cestu mezi zádi letadlové lodi a přídi křižníku. Okamžitě nastala mela. Vojenské motorové čluny zabraly a voda za jejich zádi začala vířit. Během tří vteřin se vřely vetřelce do kleští. Řev ampliónů byl slyšet i přes dvoucentimetrové okenní tabule Hiltonu. Voják na přídi vypočítával paragrafy, které mu dovolí jachtu potopit, jestli okamžitě nevytáhne. Jestli majiteli lodě nedošla první pobídka, rozbřesko se mu, když se k němu natočily hlavně půlpalcových kulometů. Incident byl zažehnán a ostatní civilní plavidla se stáhla od flotily tak daleko, až drhla kýlem o okraje plavebního kanálu.

I takové situace patří k všední Americe. Není divu. V zálivu San Diego leží důležitá námořní základna Coronado, ve městě sídlí dvě továrny firmy Lockheed Martin a NAVY živí spoustu lidí. Ozbrojené síly jsou částí města. Stejně jsem však nečekal, že si den po incidentu budu moci z výletního parníčku fotit křižníky, atomové ponorky a vzlétající stíhačky F-14. Z četby Toma Clancyho jsem měl dojem, že atomové ponorky jsou ukrutně tajná záležitost. Jenže po skončení studené války se z nich evidentně stal atomový šrot. Parníček přeježděl kolem mola, kde kotvilo snad dvacet nukleárních doutníků, a nikdo se nepohoršoval, když jsem nasadil teleobjektiv a mačkal spoušť foťáku.

Po přečtení sci-fi distopie Křižník Thor jsem ocenil, jak přesně František Novotný loď popsal. Před pár lety se mi v Bostonu poštěstilo tento typ plavidla spatřit zblízka. Křižník měl zkošené hrany kvůli minimálnímu radarovému odrazu, byl šedivě-černý a tak podivný, že jsem z toho měl mrazivý pocit. Mimo jiné proto, že na palubu pustili i mě, přistěhovalce z východní Evropy, který by mohl okoukat nějaká vojenská tajemství. Jenže Američané se nebojí. I kdybych si na hřbet ruky na-

kreslil lodní plány, asi bychom takový křižník v Čechách nevyrobili. Na to jsou třeba celá odvětví průmyslu, unikátní technologie, materiály, software... Mimochodem, když už hovoříme o Křižníku Thor, i další věci zachytil František Novotný v knize věrně. Mimo jiné skutečnost, že Evropa šetří na své vlastní obraně. Bývalá námořní velmoc Velká Británie, kterou ochránilo před Hitlerem její loďstvo, má dnes jedinou funkční letadlovou loď, jenže jen pro helikoptéry. Británie sdílí s Francií letadlovku pro stíhačky (Charles de Gaulle)* a zbytek kontinentu na tom není o moc líp. Letadlovou loď mají ještě Španělé a dvě Itálové. Kdyby se dnes někdo chtěl vyložit u břehů Evropy, asi bychom se neubránili.

Pokud jste příznivci vojenské techniky a filmu Top Gun a chtěli byste vidět stíhačku Tomcat F-14 zblízka, nemusíte jezdit do Kalifornie. Nedávno jsme s rodinou navštívili letecké muzeum na Rhode Islandu a na vedlejší základně NAVY šla zrovna jedna ef čtrnáctka na start. Toma Cruise jsme nezahledli, ale stíhačku máme na fotkách.

Vojenské základny jsou rozestě po celé Americe i na tropických Havajských ostrovech. Nejen na Oahu, místě japonského útoku na Pearl Harbor, ale i na Kauai, kde leží základna Pacific Missile Range Facility (PMRF). Můžete ji navštívit, cesta na přilehlé pláže totiž vede přes základnu. Po kontrole dokladů vás pustí dovnitř a můžete si kromě surfování užívat i pohledu na první křižující střelu Regulus na podstavci.

Ano, Amerika je plná základen a vojenských veteránů. Když se Bill rozpovídá o Vietnamu, jsou to fantastické historky. Po válce ho přeložili na základnu v USA a staral se jako zbraňový technik o výzbroj letadel. Jednou vyjeli do terénu hledat spadlou ef čtyřku. Měla být rozsekaná na padrť, takže velení se zajištěním výzbroje moc nespěchalo. Když Billova jednotka došla na farmu, zjistili, že stíhačka sice vyorala pěknou brádu, ale zůstala prakticky celá, ověšená raketami vzduch-vzduch. Farmář je uvítal s úšklebkem a povídá: „Tři týdny? Už jsem si říkal, jestli si pro ten krám přijedete, nebo ho mám někomu střelit!“

Pár ztracených raket by nebyl velký problém. Horší průsery se přihodily, když Bill sloužil u strategických bombardérů B-52 Stratofortress. V sedmdesátých letech kroužil ve vzduchu stále slušný počet strategických bombardérů s ostrými nukleárními zbraněmi. Kdyby došlo na nejhorší, Amerika chtěla mít ve vzduchu dostatečně velkou sílu na odvětný úder. Pro zbraňové techniky to znamenalo, že se točili kolem přistávajících a vzlétajících bombardérů B-52 jako čamrdy. Přezbrojování se odehrávalo v přísně střeženém prostoru mezi ostnatými dráty a psy, kam pustili jen speciálně prověřené lidi. Že by se ztratila atomová bomba, nepřicházelo v úvahu.

Chyba systému spočívala v malíčnosti. Ostré atomovky a ty, které se používaly k cvičným letům, měly stejnou barvu, tvar i váhu. Lišily se jen v detailu – v sériovém čísle. Jednoho dne jim na ploše zbyla nevyložená Stratofortress, u které si obsluha myslela, že jsou v ní cvičné pumy. Tak vyšoupli letadlo mimo přísně střežený prostor do vedlejšího hangáru. V něm o něco později zbraňoví technici objevili bomby. Pochopitelně se nemohlo jednat o nic jiného než o slepá nálož. Nikdo se k nim

nehlásil, tak co s nimi? Hodili vajíčka do normálního skladu a pustili to z hlavy.

Po pár týdnech někdo ve výkazech zjistil, že chybí celá várka atomovek. Nebylo možné je dohledat, ani když nasadili čuchací psy a vytrhali linoleum v kantýně. Prý je nakonec našli, ale kdo ví? Američané jsou shánliví lidé a někdo může mít v garáži vlastní radioaktivní zářič. Nikdy nevíte, co se může jednou hodit.

Dnes Amerika opět snižuje stavy vojáků. Další rušení vojenských instalací se očekává po návratu veteránů z Afghánistánu. Obyvatelé městeček kolem základen z toho nejsou nadšeni. Základny znamenají práci, vojenské rodiny utrácí peníze v místních obchodech, je to ekonomický přínos pro celý region. Občas se domorodci naštvou, když jim mladíci ze speciálních jednotek v testosteronovém opojení vymlátí místní bar, ale když dojde na rušení základen, pořádají protestní demonstrace. Část Američanů vnímá uniformy víc jako ekonomický přínos než zátěž pro stát.

Právě proto konec militarizace USA v blízké budoucnosti nečekám. Asi by to nedopadlo dobře politicky, ani ekonomicky.

ky. I Evropa se bude muset pochlapit. Třeba se nebezpečí expandujícího Ruska stane impulzem, který Evropskou unii stmelí do fungující federace a přinutí nás vybudovat společnou evropskou armádu. Nebo také ne a jako sirotci budeme škemat, aby kontinent už potřetí zachránila Amerika.

Co se týká počtu vojáků ve zbrani, branné síly USA se ztenčují. Reputace armády je však stále vysoká a o potřebnosti silných ozbrojených sil Američané nepochybují. Dokonce ani pacifisté. Ať se mně to líbí nebo ne, militarismus se bude dál prolínat s civilním životem USA. I u nás v Massachusetts sídlí celá řada vojensko-průmyslových firem. Naši sousedé pracují v high-tech konglomerátu Reytheon, který nápadně připomíná Cyberdyne (to je firma, která hraje negativní úlohu ve filmech o Terminátorovi). Zaměstnání v Reytheonu si pochvalují, ale já jsem trochu nesvůj. Přemýšlím, kdy se u nás v ulici objeví stříbrný robot s červeně svítícíma očima.

Martin Gilar

* Britové dokončují útočnou letadlovou loď Queen Elizabeth a další mají ve stavbě. Možná se blýská na lepší časy (pozn. red.).

František Kotleta: Příliš dlouhá swingers party

Mám rád povídky, ještě raději krátké povídky, jen málokterý český autor dnes totiž umí napsat postavu, na jejímž osudu by mi záleželo déle než sto stran. Takže jsem, ač varován četnými řemeslnými prohřešky předchozích autorových knih, vyplnil cestu MHD četbou první povídkové knihy Františka Kotlety.

Úvodní povídka sbírky či snad povídkového cyklu začíná tak dobře, že jsem si říkal, že tohle by snad ani nemuselo vycházet pod pseudonymem. (A ano, vím, že opustit značku bruntálského řezníka by bylo ekonomicky nevýhodné, ale podezírám autora, že stejně jako jeho kolegové touží po zviditelnění a osobním uznání veřejnosti.)

Možná si svou povinnost vůči značce, které se už v první povídce zpronevěřil odkazem na Margaret Meadovou a příznivý účinek jejího popisu zvyků kmene Mundugomorů (*sic*) na ochotu studentek k souloži, uvědomil i autor a v zájmu brandingu (teď nemyslím cejchování, ale pěstování značky) to vyvážil větou „V baru u Červené žáby bylo šero prosycené tabákovým kouřem hustým jako středoškolačka, co si na školní výlet vyrazila bez podprsenky.“ Tehdy mi došlo, že nejsem autora cílovka, že už dlouho nejsem náctiletý čtenář Pevnosti.

Vlastně nevím, co jsem čekal, autor i ve svých předchozích opusech dává okatě najevo, že by to dokázal napsat lépe, ale považuje za zbytečné se namáhat víc, než je třeba pro komerční úspěch. Pak už mě nijak nepřekvapilo, že bez nějaké autorské či redakční úpravy zůstala i druhá povídka, která knize dala jméno, ale napsaná byla už nejméně před dvěma roky a obsahuje perly

typu: „Zabořil jsem svůj penis do její vagíny a začal přirážet. Ve stejném rytmu ona masírovala Veroničinu vagínu“.

Toto samozřejmě nejsou typické věty, to by snad ani u nás neprošlo, jsou to jen ty nejnepovedenější. Jejich opakem jsou třeba „...nahnula se tak, že ukázala půže podniku své přednosti. Hipsterovi od vedle upadl iPhone do veganské polívký“ nebo „Mluvila jsem o tom s jedním chlápkem z ÚOOZ, který k nám chodí bičovat černošská dvojčata...“

O ději povídek (odehrávají se v našem světě naivně popírajícím nadpřirozeno a jeho interakce s naší realitou, o nichž své vědí jen naši hrdinové a pár nejvyšších vládních špiček) raději nic psát nebudu, v podstatě jde o jediné, proč by je někdo měl číst. Zápletky vycházejí z konstatování, že nejsilnější magie je ta sexuální, takže brzy odhalíte jejich nepřilíh obměňované schéma. Vděčné jsou narážky na naši politickou scénu a vtipná volba jmen vedlejších postav. Hodně unavené je naopak pomrkávání při vymýšlení názvů neexistujících filmů „Holomrd, Divocí a nadžření“ atd. atp.

Ač Boris Hokr chválí ukotvení děje ve staré dobré Praze, nikdy jsem nenabyl do jmu, že autor popisovaná místa, na rozdíl třeba od Petry Neomilnerové a jejich tetovacích salónů, doopravdy zná.

Nicméně pokud do metra nenajdete nic, co by se příhodně vešlo do kapsy a skládalo se z pěti povídek spotřební, ale neurážející úrovně a snesitelné délky, směle sáhněte po posledním Kotletovi. Asi se ke knize již nikdy nevrátíte, ale nebudete mít ani pocit, že vás někdo podvedl, a když, tak jen malíčko.

Zdeněk Rampas

Časem s vědou – listopad

o velkých činech vědy a techniky

„Ideál nezná počítčků“

„Sám se sebou ohromně zápasiti jsem musel, neboť bych se byl neodolatelně rád všemu naučil, každé vědě, každému umění a nauce, abych každému zaměstnání lidskému od rolnictví až ku nebehdnému hvězdářství řádně rozuměl, an jsem přesvědčen byl, že každé bádání své překrásné stránky a utěšené hlubokosti má.“ Vyznává se chlapík, který uměl vše od matematiky přes biologii, techniku, zemědělství až k filosofii.

Však nedosti. Maximum z toho, co sám uměl, chtěl naučit i svůj milovaný národ. Činil tak nezištně, velkoryse, často až jurodivě.

Karel Slavoj Amerling (* 1807 v Klatovech) měl být původně knězem. Vystudoval medicínu, doktorát z ní získal v roce 1836 prací o krystalech, první knížku napsal o rostlinách v Alpách. Po promoci krátce pracoval, cestoval a sbíral pro významného přírodovědce Kašpara Šternberka, ve třiceti začal i organizovat. V březnu 1837 zakládá společnost *Stálci* (= stálí odběratelé knih klasiků). Vydal mj. Homéra a Shakespeara. Roku 1844 edice zaniká.

Potom ustavuje *Spolek ctnostných* (tj. učedníků a řemeslníků, pro které přednáší v nedělní škole). Spolek po několika letech skončil, výsledkem však je rozsáhlá dvoudílná česká učebnice chemie (1851, 1854), v níž mj. zavedl pojem *prvek* (jeho slavný učitel, zakladatel českého chemického názvosloví Jan Svatopluk Presl navrhoval termín *živeľ*).

V roce 1839 začal budovat „ideální školu“ pro české učitele. Nazval ji Budeč, podle bájné přemyslovské tvrže, do jejíž školy sjížděli se Slávové z širého okolí.

Z půjček a příspěvků vybudoval v roce 1842 na Karlově třípatrový dům s hvězdárnou, zahradou a botanickou zahradou. V prvním patře se nacházely posluchárny, ve druhém laboratoře, dílny, přírodovědecký sál, umělecké ateliéry. Ve třetím Amerling kurýroval nemocné tzv. zavejčováním neboli zabalením: „Když nemocný zabalený, t. j. zabalený do mokrých prostěradel a pak do houně vecpaný, bez jídla a pití 4 – 8 hodin až do potu zůstane, tu pot bývá přesmrduť a moč kalná a až na dlouho stolice se zarazí, předce bez klystýrů přijde a vyčistí se dovnitř zahnané vyraženiny. To-li vícekrát se podle potřeby učiní, nabývá konečně nemocný celého zdraví.“

Učební rozvrh vypadá následovně: „Hned ráno od 6 do 7 a ½ se začíná učit; pak jdou žáci sníst; v 8 se drží lučba až do 10, pak mechanické práce, soustruhování, děláni štočků, hlobení, lepení, děláni strojů, vývív, hlatí (krystalů), mlunostrojů (elektrických zařízení). Po obědě tělocvik v každém okresu posunním, posunomluvném, šermířským a slušnickém, rytí v zahradě, zakládání školek na dřeva průmyslníkům potřebná...“

Pak jest měřictví, průhlednictví a rejsování. Ode čtyř hudba a především zpěv. Od 8 až do 10 večer fysika, a když jasné nebe, hvězdářství.“

Postupně v Budči začaly fungovat i dívčí a hudební škola, fotoateliér a další novoty v české verzi vesměs první.

Poté, co Budeč navštívilo několik Rusů (včetně carského ministra osvěty), policie tam provedla razii. Věřitelé zpanikařili. Marně je zakladatel zapísal: „Ideál nezná počítčků!“ Na podzim 1843 předluženou školu přebírá hrabě Lev Thun.

Zimní semestr 1844-45 smí Amerling na lékařské fakultě přednášet pro ženy. Učí hlavně praktickou chemii a fyziku, estetiku a domácí zdravotvů.

V roce 1848 je pověřen řízením českého učitelského ústavu (tzv. české hlavní školy).

Čtyři léta nato vydává první českou encyklopedii *Orbis pictus*.

Během roku 1856 zakládá *Fysiokratickou společnost*, jejímž úkolem „je péče o přírodní hospodářství, rozšiřování metod, jejichž dodržování povede ke zvyšování blahobytu lidské společnosti, omezování škodlivých jevů v přírodě a jejich odstraňování, hledání příčin těchto škod a jejich potírání“. K témuž cíli vytváří filosofický směr *diasofie* („přuvěda“), který orientačně propojoval přírodu, hospodářství a spiritualitu.

Na jaře 1868 je z vedení školy odvolán. Tři roky nato se ujímá vedení ústavu pro defektní mládež, zřízeného na jeho podnět. Léčí a vychovává svěřence i hudbou, vytváří základy speciální pedagogiky.

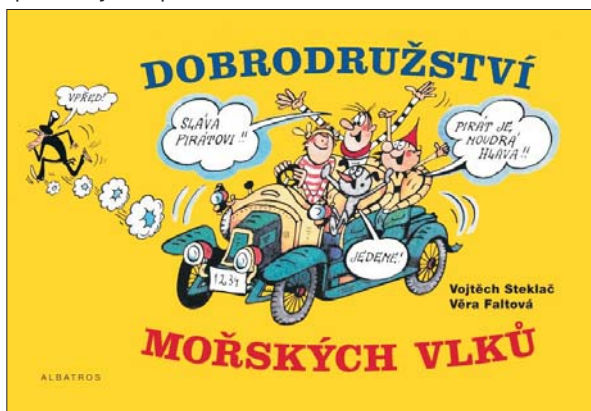
V osobním životě si tento charismatický a obětavý muž asi moc štěstí neužil; jeho životní láska si vzala jiného, manželka – jakkoli zasloužilá vlastenka – vládla náturou pruderní měštky.

Karel Amerling umírá na svátek „dušiček“ 2. listopadu 1884, slavný, chudý. „Budu-li jen trochu zdrav, nepřestanu budit pro ráj a nebe,“ slibuje ještě krátce před smrtí.

František Houdek

Po čtyřiceti letech jsou tu zas

Kulturní komiks Mořští vlci vycházel na pokračování v časopisu Ohníček v letech 1969 až 1974, dnes se opět můžete setkat s ďábelským doktorem QQ, Šilhounem, rorýsem Emilem i kapitánem Velkým Pirátem, navíc ve zrestaurované podobě vydané péčí nakladatelství Albatros.

Co dokáže vidění

Třeštění letitého popularizátora 32

Podzim 1619 trávil vojsko vévody Maxmiliána I. v táboře na severu Bavorska. Pro všestranně vzdělaného důstojníka René Descartes, tehdy třiačtyřicetiletý, to musela být pěkná otrava. Tím víc vynikla událost, která ho potkala v noci na den sv. Martina, tedy na 11. listopadu 1619.

Descartes tehdy nocoval v pokoji přilehlém ke kuchyni, se kterou měl společná kachlová kamna (vytápěná z kuchyně, takže tam bylo teplo i klid). V prvním snu se mu zdálo, že – ochrnutý a zkroucený – je hnán větrným vírem přímo proti kostelu. Jakási zvláštní osoba mu řekla, aby hledal pana N., který mu něco dá. Ukázalo se, že darem je meloun z cizí země. Bolesť procitnuvší spáče se obrátil na druhý bok a modlitbou prosil za ochranu před zlými věštbami snu. Druhý sen ho poté poděsil hlasitým zvukem, jakoby hřměním, a probudilo ho jiskření v celé místnosti.

Descartes měl zřejmě dobré nervy, neboť brzy znovu usnul. Vyplatilo se. Tentokrát se mu totiž zardál sen optimističtější: spatřil na stole knihu s názvem *Corpus Poetarum*, kterou otevřel na verši „Quod vitae sectabor iter?“ (Kterou stezkou života půjdu?). Jakýs cizinec mu pak ukázal verše začínající slovy „Est et non“ (Ano a ne). Tyto verše pocházely ze sbírky *Idylly* od latinského básníka Ausonia (původně je měl pronést Pythagoras). Pak kniha tajuplně zmizela a nahradil ji slovník.

Tehdy ještě neexistovala psychoanalýza (sám Freud, byv na ně později dotázan, vyložil tyto sny převážně sexualisticky), a tak si je Descartes díkybohu vyložil po svém. První dva pochopil jako podobenství trestu za své hříchy, nutnosti zahodit omyly minulosti a kát se. Kniha básníků bral jako symbol sjednocení filosofie a moudrosti v poezii. Slova „Est et non“ symbolizují rozdělení mezi pravdou a nepravdou v lidském vědění. A konečně meloun představuje půvab samoty. Třetí sen naznačuje budoucnost; slovník, který nahradil Ausoniovy básně, věštil sjednocení všech věd.

Ať už ona vidění způsobila špatně táhnoucí kamna, příliš těžká večeře (alkohol Descartes nepil), nebo nějaký obzvlášť sugestivní průval z nevědomí, adresát je pochopil jako návštěvu ducha pravdy, který se mu pokoušel sdělit základy „univerzální vědy“ schopné pojmut „všechno zároveň“. V každém případě ho prý od té doby nikdy a nikde neopustil zvláštní pocit vyšší autority, tahající za nitky jeho lidského rozumu.

Před svým odjezdem ke stockholmskému dvoru, kam ho pozvala švédská královna Kristina Augusta (a kde v únoru 1650, čtyřiapadesátiletý, zemřel na zápal plic), se Descartesova cesta nakrátko protнула s jiným výtečným Francouzem, Blaiseem Pascallem. Setkali se dvakrát na podzim roku 1647, aby si zadisputovali. Pascal ve svých čtyřiačtyřiceti letech měl za sebou konstrukci řady počítacích strojů a formulaci prvních zákonů matematické pravděpodobnosti. V témže roce 1647 však zažil i jednu existenciální zkušenost: postihlo ho přechodné

ochrnutí. Od té doby trpěl různými neurastenickými příznaky: silnými bolestmi hlavy, údu i útrob, mdlobami, závratěmi.

Aby se trochu rozptýlil, přestal pořád jenom studovat a hledal rozptýlení v salonech, divadlech a jiných formách světské zábavy. Jenže potom přišla noc na 24. listopadu 1654. Pascala pojednou obklopilo nádherné nebeské světlo a zvěstovalo mu slova, která od té doby, napsaná na papíře, stále nosil v podšívce kabátu: „Bůh Abrahámův, Bůh Jakobův, ne Bůh filosofů a vědců. Jistota. Jistota. Pocit. Radost. Mír... Ježíš Kristus – s ním jsem se rozešel. Uprchl jsem od něj, zapřel jsem jej, ukřižoval. Necht' nikdy mě od něj nic neoddělí.“ Po tomto zážitku se Pascal vzdal veškerého pohodlí (bohužel i vědy) a začal žít životem svatého muže: modlil se, rozjímal, hledal své vnitřní

štěstí v cestě k Bohu, dokonce prý ustavičně nosil drátěnou košili askety. Jeho nábožensky filosofické traktáty z té doby lze zjednodušeně charakterizovat slovy „poznávání srdcem“. Po mnohaletém churavění zemřel v roce 1662, v devětatřiceti.

Ted' se to pokusme shrnout: Descartes byl zdravý fyzicky a psychicky, Pascal ani jedno z toho (psychiatr Vladimír Vondráček u něj mluví o atacích schizofrenní psychózy). Nenadále vidění přivedlo Descartes od vojančení k vědě, jiné takové Pascala od vědy odvedlo k náboženské mystice... Hle, jak nevyzpytatelné dokážou být siločáry lidské duše, jak bezedné její tůně!

František Houdek

Lepkové příšery

Časem s vědou – prosinec

O velkých činech vědy a techniky

První anatom

Čas příchodu na svět si Andreas Vesal věru uměl vybrat: narodil se v Bruselu v noci mezi roky 1514 a 1515. Otec, původem z anglického Wesselu (odtud jméno), byl dvorním lékárníkem nejmocnějšího monarchy doby, římsko-německého císaře a španělského krále Karla V. Andreas už jako kluk rozřezával tátočným skalpelem vše živé i mrtvé, co mu přišlo pod ruku – myši, krysy, kočky, psy... Anatomické přednášky na pařížské univerzitě ho nudily, pitev poskrovnu, lidských najmě, ostatně přednášející prý vládl nožem toliko u stolu hodovního... Medik Vesal si tedy pitval sám. Zároveň sháněl ze hřbitovů a popravišť kosti a posléze je k úžasu spolužáků i profesorů dokázal přesně určit i poslepu. Snad proto byl při jedné ze vzácných „lidských“ pitev vyzván, aby ji provedl. Což od té doby činil pokaždé, když na ni došlo – navzdory pošklebkům spolužáků, kteří to považovali za cosi ponižujícího.

V Leuvenu, kam musel kvůli válečným nepokojům ve Francii odejít, se lidská mrtvola nepítvala dokonce třicet let. Po dlouhém škemrání na radnici Vesal dosáhl povolení k veřejné pítvě popraveného. V Lovani také jako první v Evropě vypreparoval kompletní lidskou kostru. Jednoduše potají odřízl z šibenice polorozpadlou mrtvolu a doma z ní odvařil zbylé maso.

Studia dokončil roku 1537 v italské Padově a ráno po promoci tam nastoupil jako profesor chirurgie. I zde chodil v noci krást na hřbitov mrtvol. Jednou se mu takhle podařilo získat tělo dívky skoro čerstvé, teprve včera pohřbené. Čtrnáct dní ji pak tajně uchovával v bytě a náruživě pitval... Na krádež se ale přišlo, takže při příští výpravě na místo posledního odpočinku přivítal nezvaného hosta déšť šípů...

Legálně se mu občas povedlo ulevit popravovanému od čtvrcení, aby dostal mrtvolu neporušenou. A když nepovedlo, alespoň se vrhl na čerstvě rozčtvrcené tělo, vyjmul z něj teplé, ještě dotepávající srdce, aby je v nejbližší lékárně prostudoval.

Touha po poznání musela být u tohoto ryšavého Vlása vskutku palčivá, jakož i schopnosti mimořádné, když za těchto podmínek, provázen strachem, výhrůžkami, opovržením okolí i podezřením církve, sestavil velkou ilustrovanou učebnici anatomie. Vydal ji devětatdacetiletý v srpnu 1543 v Basileji pod názvem *De humani corporis fabrica libri septem* (Sedm knih o stavbě lidského těla) a věnoval Karlu V., jehož osobním lékařem se zanedlouho stal. (Předtím v únoru vyšlo v Norimberku dlouho oddalované Koperníkovy arcidílo *O obězích nebeských sfér*, takže onoho roku 1543 nový věk vstoupil skrze knihtisk i do astronomie.)

V díle o 663 stranách foliového formátu s jedenácti velkými obrazovými tabulemi a třemi stovkami dalších ilustrací (autorem anatomických vyobrazení byl v Itálii působící vlámský umělec Jan Stephen van Calcar, žák Tizianův), Vesal opravil na dvě stovky omylů dosud nedotknutelného starořeckého lékaře Galena (řadu jiných ovšem neobjevil), přičemž v popisích a komentářích položil základy racionálního anatomického názvosloví. Lepším uspořádáním pitevního pořádku i detailním popisem své pitevní techniky rovněž usnadnil, aby si jeho poznatky každý kolega mohl ověřit na vlastní oči.

Lékařská obec přijala *Fabricu* se smíšenými pocity, kupříkladu Vesalův pařížský učitel Jacob Sylvius reagoval dílem *Vyvracení šilencových urážek vůči textům Hippokrata a Galena...* O „nadšení“ svaté inkvizice darmo mluvit.

Roku 1555 vyšla *Fabrica* podruhé, rozšířená o další vyobrazení a další poznatky z patologické anatomie. Vydání bylo celkem pětadvacet (plagiáty nepočítaje) a učilo se z nich přinejmenším dvě staletí. (Na pražské lékařské fakultě první podle Vesala přednášel od roku 1580 profesor Adamus Hubertus Mezericiensis.)

Traduje se, že koncem roku 1563 dostal Vesal v Madridu (po smrti Karla V. se stal lékařem jeho syna Filipa II.) od rodiny vznešené dámy povolení ji po smrti pitvat. Přítomen byl bratr zemřelý. Když Vesal obnažil srdce, začalo prý náhle tepat! Král Filip zmínil inkviziční rozsudek smrti na vyhnanství a očistnou pouť do Svaté země... V Jeruzalémě Vesala zastihlo povolání zpět na padovskou univerzitu. Shůry odpuštěno však ještě neměl – na zpáteční cestě jeho loď ztroskotala a okolo 15. října 1564 Vesal na řeckém ostrově Zákynthos zemřel.

Desky s dřevořezy ilustrací k jeho veledílu, uložené v univerzitní knihovně v Mnichově, vydržely přes 400 let – až je v roce 1944 zničil nálet Spojenců.

František Houdek

Jak šidit rozum

Třeštění letitého popularizátora 33

Jednoho podzimního dne roku 1954 žena v domácnosti z Minneapolis, zapálená scientoložka a teosofka, která ve vědeckých pracích vystupuje jako Marian Keechová, pocítila nepřekonatelné nutkání zapsat si do notesu: „Stoupání Atlantiku potopí země na pobřeží; Francie zmizí ... z Ruska bude velké moře ... velká vlna zaplaví Skalisté hory ... aby se Země očistila od svých obyvatel a aby byl nastolen nový pořádek.“ Podobných zpráv pak dostala několik. Vesměs varovaly před potopou, která měla nastat po půlnoci **20./21. prosince 1954**. Zachránění budou pouze ti, kdož uvěří v božstvo jménem Sananda.

Paní K. vytvořila malé Bratrstvo sedmi paprsků a začala se s ním nenápadně chystat k opuštění Země v létajícím talíři (s omezenou kapacitou, proto ty tajnosti), který si pro ně měl přiletět z planety Clarion. Členové Bratrstva opustili zaměstnání, školy, rodiny, prodali domy, vzdali se majetku – a očekávali konec světa a svoje spasení.

Takových skupinových kolapsů soudnosti je v dějinách známo povícero, tenhle však významně přispěl k poznání lidské duše. O Bratrstvu se totiž dozvěděl psycholog Leon Festinger, tehdy pětatřicetiletý profesor na nedaleké Minnesotské univerzitě. A položil si otázky: Co se stane, až nepřiletí žádná loď, nepřijdou záplavy? Jak se tyto lidé vypořádají s rozporom své víry a reality? Přemluvil tedy několik známých, aby, předstírajíce obrácení, do Bratrstva vstoupili a pozorovali dění uvnitř.

V předvečer katastrofy se věřící shromáždili v obýváku paní Keechové a čekali.

Dvoje hodiny v domě odbily půlnoc – žádný talíř. Někteří plakali, jiní civěli do prázdna. A potom přišlo něco neočekávaného. Zatímco předtím se sektáři médiím vyhýbali, teď se jim přímo vnucovali. Paní K. totiž přijala k ránu oznámení, že ta „malá skupinka, která byla celou noc vzhůru, rozšířila tolik

světla, že bůh ušetřil svět před zničením“. Prezентovat se veřejnosti jako zachránce lidstva, tomu nelze odolat! A právě tento myšlenkový kotrmelec Festingera podnítl k dalším úvahám a pokusům s účinkem *neslučitelnosti idejí* neboli *kognitivní disonance*. Především tedy zjistil, že v okamžiku akutního ohrožení pravdivosti své víry začne člověk urputněji verbovat nové stoupence. Čím víc lidí totiž věří tomu co já, tím to i mně připadá věrohodnější. Krach prorocství tak sektu i její víru paradoxně posílil... (Z toho Festinger později vysvětlil i počáteční rozmach křesťanství: Kristovi souvěrci prý nečekali, že za ně jejich Me-

siáš bude tolik trpět, a aby svoje výčitky zeslabili, začali na svou víru obracet co nejvíc lidí.)

V jednom z řady následných experimentů Festinger zaplatil několika lidem dvacet dolarů za to, že budou lhát, a jiným za totéž pouhý dolar. Zjistil, že dolarová lhářka zadane léž uvěřili daleko snáz než dvacetidolarová. „Levnější“ lhání je totiž hůře ospravedlnitelné před vlastním svědomím; namísto tvrzení „Ano, lhal jsem a nevěřil z toho ani slovu, ale dostal jsem za to dobře zaplacen“ tedy musí nastoupit sebeklam, že „když tomu věřím, tak jsem vlastně nelhal“. Tohle mimo jiné nabízí prosté a elegantní

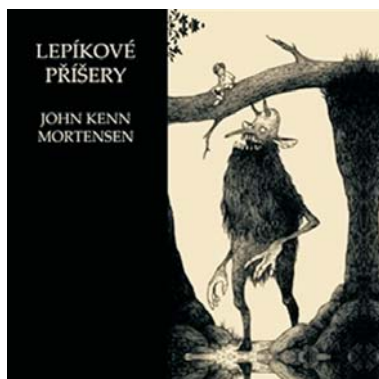
vysvětlení tehdy aktuální záhady, jak se Číňanům během korejské války podařilo získat tolik amerických zajatců pro ideu komunismu. Žádné mučení ani velké úplatky, oni prostě strádající vězňům nabídli hrst rýže nebo cigaretu za napsání protiamerického článku. Mnozí vojáci neodolali, napsali – a nakonec se stali komunisty. Byla to nejsnazší cesta, jak se necítit jako zrádce.

Vedle již známých reakcí na kognitivní disonanci, jako je popření omylu lákavějším omylem, posilování víry nábořem věřících nebo korupční dopad levného lhání, Festinger objevil třeba efekt navozené poslušnosti, to když nechal začínající studenty při vstupu do žádoucího kolejniho spolku procházet do různé míry drsnými přijímacími rituály. Výsledek? Čím tvrdší rituál, tím silnější loajalita ke spolku.

Svoje poznatky Leon Festinger shrnul do knihy *Teorie kognitivní disonance* (1957). Celá se točí kolem objevu, že rozpor mezi vnějším chováním a vnitřním postojem bývá pociťován jako nepříjemný, což vyvolává snahu uvést oboje do souladu (konsonance).

Disonanční teorie jako první důkladněji osvětluje, proč v lidské psychice existují a jak fungují mechanismy *racionalizace* (zdánlivě rozumového zdůvodnění problematického názoru nebo činu). Její dosah pro jednotlivce i společnost je nedozírný.

František Houdek

Lepíkové příšery
vydalo Argo

DOGMA

Několik poznámek k filmu Zachraňte vojína Rya, totiž k filmu Hobit: Bitva pěti armád

Motto: „Kdo způsobil, že sám náčelník vydával tak zvrácené rozkazy.“ – Jára Cimrman

Omyl v nadpisu je logický – i tady je nejúchvatnější bojová scéna na začátku a konec vyzní do ztracena, ještě víc než v Ryanovi. Jestliže jednička silně opomíjela ducha knihy a dvojka byla už čistý popcorn, trojka je vyloženě špatný film. Ne po stránce technické, dostanete velké záběry a scény i téměř dokonalé triky (až na pár zvířátek), ale ze scenáristicko-střihačského hlediska. (Mám silný dojem, že část jakkoliv diskutabilní kvality spadla pod stůl až ve střihně.) Titulní bitva pěti armád se totiž rozpadne na samostatné souboje a – bráno čistě z pohledu toho, co divák vidí – neskončí...

Jako kdyby si Jackson s postavami nevěděl rady. Finále vyznívá v tónu „no když už tady ty postavy jsou, tak jejich příběh nějak uzavřeme, ale je úplně jedno jak“ a naroubování na předchozího Pána prstenů je tak nucené, že za sebou zanechal snad jen aktuální vodnický seriál ČT marně se odkazující na

nacpat černochohy a Asiaty do doprovodu elfů – máme to chápat tak, že Sličný lid podobně jako Britské impérium ovládl kdeco a kdekoho, zotročené přivezl do Lórienu a následně osvobozené přesvědčil k podpoře své věci?

V podobném duchu by se dalo pokračovat ještě dlouho, ale je to zbytečné. Nekritičti fanoušci budou snímek stejně hájit a ti rozumní si v něm najdou své chyby, nedostatky a nesympatáky.

Králem těch mých je Thorin Pavéza, nicméně i přesto se jej zastanu a uznám, že i většina ostatních vůdců vůdcovské schopnosti příliš neosvědčila a prostý (jedno, zda ušatý či vousatý) lid obdobně zůstal prost zdravého rozumu a následoval je.

Krátce a jednoduše: kdo sériei Hobit neodvrhl po druhém díle, zaslouží si trojku, a kdo ano, nemá důvod se o ni zajímat. Stačí mu mrknout při televizní premiéře na úvodní pasáž do první reklamy.

Filip Gotfrid

Klub Julese Vernea Praha a klub 451 stupňů Fahrenheita Košice vyhlašují

XXVI. ročník SOUTĚŽE O NEJLEPŠÍ FANTASY 2015

Zaslané příspěvky musí splňovat podmínku, že jde o fantasy – nechceme pohádky pro děti, ani SF (jedině se silnými prvky fantasy), ani mystické horory o stěhování duší. Počet draků, čarodějů, magických mečů, bojovníků, magie ani unesených princezen není omezen. Můžete napsat temnou fantasy, kde pro samou magii není vidět ani na krok, můžete napsat humorovou fantasy, můžete napsat další pokračování Conanových dobrodružství – fantasie má dveře dokořán. Příběh by však měl obsahovat prvky iracionální, jak už je to ve fantasy zvykem.

Příspěvky zasílejte psané čitelně strojem nebo vytištěné z počítače ve dvou kopiích, rozsah libovolný – od jediné věty po kufr nadtý rukopisy. Své práce zašlete s očíslovanými stránkami, protože při dopravě se občas stránky pomíchají a vzniká rébus. Zaslané práce nesmějí být jinde publikovány ani zaslá-

ny do jiné literární soutěže. Soutěže se nemohou zúčastnit autoři, kteří již vydali knihu nebo vlastní sbírku povídek.

Pořadatelé soutěže mají právo na jedno jejich zveřejnění v publikacích Klubu Julese Vernea Praha nebo 451 stupňů Fahrenheita Košice nebo budou otištěny v časopise Pevnost nebo XB-1.

Poroty zasedají v Praze a v Košicích a vyberou užší kruh nominovaných autorů na vítěze. Již jenom tato nominace dává právo být pasován na rytíře Řádu fantasy s titulem Lady nebo Sir. Vítěz bude vybrán z rytířů Řádu fantasy a obdrží titul Nositel meče a skutečný meč.

Své příspěvky posílejte nejpozději do 31. 7. 2015 na adresu Egon Čierny, Matěchova 14, 140 00 Praha 4.

Akademie SFFH

Na Fénixconu proběhla schůzka přítomných Akademiků.

V bodě A) jsem přítomné informoval o blížícím se jubilejním dvacátém předávání Cen Akademie, o snaze udělat to tentokrát trochu honosnější, a abych se vyhnul pozdějším neinformovaným dotazům, prozradil jsem, že Československý fandom jako zřizovatel Akademie ocení zvláštní cenou spisovatele Jaroslava Veise. Zmínil jsem i antologii plánovanou k tomuto výročí a poznamenal si, že by na konci mohla mít přehled výsledků předchozích ročníků.

Následoval bod B), informace o reformě Akademie. Reforma a jí zapříčiněné zprůhlednění a otevření fanouškovské veřejnosti přinesly zklidnění na mediální frontě a Akademie (ať již díky ní nebo navzdory i několika jejím nepříznivým stránkám) podává výsledky, kvůli kterým byla před dvaceti roky založena. Tedy nadále upozorňuje na mimořádná díla někam dál posouvající její žánry. Takže můžeme být všichni spokojeni.

Mezitím ale vyvstaly nové problémy, které jsou zatím zřetelné hlavně zevnitř, ale bylo by dobré je řešit, než se stanou nepřehlédnutelnými.

O nich v bodě C). Slovenská fantastika zažívá tvůrčí i vydavatelský rozmach, takže slovenští Akademici jsou z velké části saturováni slovenskou tvorbou a de facto dnes už hodnotí stejným způsobem jako česká část Akademie. Tedy v kategorii Původní tvorba každý hodnotí převážně díla napsaná v jeho mateřštině. Protože je slovenských Akademiků méně, jsou jejich hlasy marginalizovány a případná mimořádná díla, na která by chtěli upozornit, mohou být Akademií opominuta.

Schůzka navrhuje rozdělit kategorii Původní kniha na Nejlepší českou a Nejlepší slovenskou domácí knihu.

D) hodnocení e-knih: zatím e-knihy vycházejí hlavně jako mutace knih vydaných na papíru, tedy jde o druhá vydání a Akademie se netýká. V případě, že kniha vyšla nejprve jako e-kniha a pak teprve klasicky, bere se jako první vydání. Pokud se vydávání e-knih bez papírové verze rozšíří, Akademie se k tomu znovu vyjádří.

E) oznámení o chystaném odchodu jednatelů: záměrem současného vedení Akademie je, aby mě vystřídal někdo mladší a Janu Jůzlovou někdo jiný. K tomuto schůzka (ústí Libora Marchlíka) přispěla jen konstatováním, že by mělo jít o někoho působícího v Praze.

F) různé: na knižním veletrhu Svět knihy opět budou mít stánek Fantom Print/Pevnost a asi i XB-1, mohou s Akademií při vyhlašování spolupracovat.

V nejbližším mailu členům Akademie požádáme o vytvoření seznamu mediálních kontaktů.

Poznámka na závěr: Byl jsem vyzván, abych pro propagaci SF a Akademie více využíval svých kontaktů, viz Hvězdný bulvár v Interkomu, já je ale nezmiňuji proto, abych se jimi chlubil, ale proto, abych naznačil, že mohu zprostředkovat kontakt, který by někdo jiný plodně využil, já už toho víc nestihnu :-)

zapsal Zdeněk Rampas, jednatel ASFFH

Vyhlášení výsledků soutěže o nejlepší fantasy 2014

6. 12. 2014 byli na Fénixconu vyhlášeni vítězové soutěže o nejlepší fantasy. Vítězi se stali:

Jan Dobšenský za novelu *To není tvoje válka*

Veronika Maříšová (Veronika Wan) za povídku *Dni vlků*

Zdeněk Schreil za novelu *Cena života*

Kristýna Sněgoňová za novelu *Cesta nachu*

Eva Žilková za povídku *Město kamenné krásy*

Všichni byli pasováni za Rytíře/Lady Řádu fantasy.

Absolutním vítězem se stal Zdeněk Schreil, který dostal funkční meč a titul Nositel meče.

Všem vítězům srdečně blahopřejeme!

Všem účastníkům přejeme mnoho úspěchů v dalším ročníku soutěže.

Za poroty Egon Čierny

NON FICTION

Christopher Ryan, Cacilda Jethá

Na počátku byl sex

Kořeny moderní sexuality

Jak se dáváme dohromady a proč se rozcházíme

Co ještě napsat o evoluci sexu po vydání *Červené královny* Matta Ridleyho a *Morálního zvířete* Roberta Wrighta? Autoři knihy *Na počátku byl sex* se snaží očistit sociobiologii od viktoriánských předsudků a výsledky jejího bádání vztáhnout na život současné společnosti. V posledních kapitolách pak i nabídnout vysvětlení (a dokonce řešení) některých současných problémů, zvláště nestability monogamní západní rodiny.

K tomu ale museli sociobiologii (zřejmě v souladu s převládajícím trendem) upravit do poněkud sluníčkovější podoby. V případě metafor o *tragedii obecní pastviny* se dovídáme, že v malých komunitách k vypasení nedojde, neb společnost, kde se všichni znají, má prostředky, jak omezit individuální sobectví, naopak nadnárodní korporace vylovují oceány a vyčerpávají planetární zdroje. Nejvic to ale schytá monogamie, která se z geneticky naprogramované danosti změnila na zvyk platný tak od vynálezu zemědělství. Jako argument poslouží samičí kopulační vokalizace (female copulatory vocalization, FCV), ženy dělají při páření takový povyk, aby přilákaly další samce a došlo na mírové soupeření spermií (neolitická švédská trojka:).

V něčem je ale kniha „tradiční“, třeba když problémy západní (americké) civilizace přisuzuje celému světu, nicméně

jako při každém vědeckém zkoumání je její kritika užitečná a každým nalezeným rozparem může pomoci obohatit stávající teorii, která se, alespoň dle mého, třeba FCV zatím příliš nevěnovala.

Velkým kladem knihy je i její zábavná forma a humor. **ZR**

Sex at Dawn: How We Mate, Why We Stray, and What it Means for Modern Relationships, Argo, Praha 2014, překlad Petr Horák, 320 str., 398 Kč

